

شورای عالی حوزه علمیه

قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

مدرسه علمیه حضرت آمنه (سلام الله علیها)

شهرستان: قم

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان

تأثیر رنگ بر روان انسان از دیدگاه قرآن و

روانشناسی

استاد راهنما:

سرکار خانم سهیله خائفی

استاد داور:

پژوهشگر:

فاطمه قاسمی خواه

آبان ۱۳۹۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شورای عالی حوزه علمیه

قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

مدرسه علمیه حضرت آمنه (سلام الله علیها)

شهرستان: قم

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان

تأثیر رنگ بر روان انسان از دیدگاه قرآن و

روانشناسی

استاد راهنما:

سرکار خانم سهیله خائفی

استاد داور:

پژوهشگر:

فاطمه قاسمی خواه

آبان ۱۳۹۸

تعمیدیه

« اللهم رزقنا توفيق الطاعة وبعده المعصية وصدق النية » خدایا توفیق طاعت و دوری از

نافرمانی و نیت پاک را روزی ما کن .

تقدیم

تقدیم به ساحت قدسی ولی عصر (عج)

سرور عالمیان و سرور دل شیعیان آن که تمام جهان شادی آمدنش را انتظار می کشند.

و

تقدیم به عاشقان و دلدادگان رنگ؛ آنان که مفتون زیبایی سحر انگیز رنگ ها هستند و از

این طریق به درک و شناخت خویشتن و خالق هستی نائل می شوند.

تقدیر و تشکر

« مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ »

سپاس خدایی را که جهان هستی را رنگا رنگ خلق کرد.

کمال تقدیر و تشکر دارم از مدیریت محترم سرکار خانم سلیمه سایی و معاونت پژوهش

سرکار خانم شعبانی، همچنین استاد راهنما سرکار خانم سهیله خائفی و سایر عزیزانی که در

پیمودن این مسیر مرا راهنمایی و یاری نمودند.

چکیده:

قرآن کریم با توجه به فلسفه وجودیش کتاب هدایت و تکامل بشر، با اشاره به هدایت تکوینی خداوند در آفرینش طبیعت، انسان را متوجه تاثیر غیرمستقیم محیط اطرافش کرده، به تاثیر روانی رنگ ها در انسان اشاره می کند، همچنین علم روانشناسی نیز به متأثر بودن روان انسان به طور غیر مستقیم که در هنجارها و واکنشهای او موثر بوده، اشاره کرده است.

بنابراین با توجه به این که انسان به دلیل نداشتن علم کافی و عدم آگاهی از اثر رنگ های محیط پیرامون خودش به طور ناخودآگاه استفاده نادرست رنگ ها بر روان و شخصیت وی اثر نامطلوبی می گذارد، لذا محقق در صدد است که با جمع آوری مباحث ذیل و با بررسی ارتباط کلام الهی و تاثیر رنگ ها در کلام خداوند با مباحث روانشناسی در اختیار مخاطبان گذارد تا از مشکلات و بیماری های روانی افراد در زندگی شان بکاهد و این از مهمترین دلیل بررسی کردن این موضوع می باشد. آن چه در این پژوهش مشاهده و مطالعه خواهد شد، شامل، کلیات و مفهوم شناسی رنگ ها و تاثیر رنگ بر روان انسان از دیدگاه قرآن و روانشناسی، و تفاوت و شباهت رنگ ها در قرآن و علم روانشناسی می باشد.

کلیدواژگان: قرآن، روانشناسی، رنگ، رنگ در قرآن، روان انسان، شخصیت، رنگ

در روانشناسی.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۲
فصل اول: کلیات طرح تحقیق و مفهوم شناسی.....	۱۳
الف) کلیات طرح تحقیق.....	۱۴
۱- تعریف و تبیین موضوع.....	۱۴
۲- اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۱۵
۳- اهداف و فواید تحقیق.....	۱۶
۴- پیشینه موضوع تحقیق.....	۱۷
۵- سوال های تحقیق.....	۱۹
ب) مفهوم شناسی.....	۲۰
۱- رنگ در لغت.....	۲۰
۲- رنگ در اصطلاح.....	۲۰
۳- رنگ در قرآن.....	۲۱
۴- رنگ در روان شناسی.....	۲۳
فصل دوم: تأثیر رنگ بر روان انسان از دیدگاه قرآن.....	۲۶

گفتار اول: بازتاب بیرونی رنگ بر شخصیت انسان.....	۲۷
۱-تعریف اصطلاحی شخصیت.....	۲۸
۲-شخصیت شناسی رنگ زرد.....	۲۹
۳-شخصیت شناسی رنگ سبز(تیره، روشن).....	۳۰
۴-شخصیت شناسی رنگ سرخ.....	۳۳
۵-شخصیت شناسی رنگ سفید.....	۳۵
گفتار دوم: اثرات رنگ ها بر روح و روان انسان.....	۳۶
۱-رنگ آبی.....	۴۰
۲-رنگ زرد.....	۴۰
۳-رنگ سبز.....	۴۵
۴-رنگ قرمز.....	۴۷
فصل سوم: تاثیر رنگ ها بر روان انسان از دیدگاه روان شناسان.....	۴۹
گفتار اول: اثر رنگ بر حالات و روح انسان.....	۵۰
گفتار دوم: تاثیر رنگ در زندگی و شخصیت انسان.....	۵۴
۱-رنگ سیاه.....	۵۵
۲-رنگ سفید.....	۵۵
۳-رنگ قرمز.....	۵۶

- ۵- رنگ آبی..... ۵۶
- ۶- رنگ سبز..... ۵۸
- ۷- رنگ زرد..... ۵۸
- ۸- رنگ قهوه ای..... ۵۹
- ۹- رنگ نارنجی..... ۶۰
- ۱۰- رنگ صورتی..... ۶۰
- ۱۱- رنگ های قدرتمند..... ۶۱
- ۱۲- رنگ های نرم، دلپذیر..... ۶۲
- ۱۳- رنگ های صامت، گنگ، خفه..... ۶۳
- ۱۴- رنگ های وسوسه انگیز..... ۶۳
- ۱۵- رنگ های هوس انگیز..... ۶۳
- ۱۶- رنگ های معنوی، روحانی..... ۶۴
- فصل چهارم: شباهت و تفاوت رنگ ها بر روان انسان در قرآن و روانشناسی..... ۶۵
- شباهت و تفاوت رنگ ها در قرآن و علم روان شناسی..... ۶۶
- شباهت ها..... ۶۶
- ۱- رنگ آبی..... ۶۷
- ۲- رنگ زرد..... ۶۷

۳- رنگ سبز..... ۶۷

۴- رنگ های سفید، سیاه و قرمز..... ۶۸

۵- رنگ کبود..... ۷۳

تفاوت ها..... ۷۵

نتیجه..... ۷۶

منابع و مأخذ..... ۷۷

مقدمه :

تاثیر رنگ ها بر روان انسان از نظر علم روانشناسی به اثبات رسیده و در درمان برخی از بیماری ها موثر واقع شده است. لذا از اهداف محقق در بررسی این موضوع این است، که رنگ ها در زندگی انسان چه نقشی می توانند داشته باشند، و چه ارتباطی بین علم روانشناسی و علم قران در تفاوت و شباهت رنگ ها وجود دارد. لذا پژوهش حاضر به روش کتابخانه ای که محقق با مراجعه به منابع معتبر و مرتبط به جمع آوری آن پرداخته، و در این پژوهش چنین ذکر شده است.

با توجه به این که در آیات وحی و کلمات پیشوایان دین بر نقش رنگ ها و گوناگونیشان در خلقت جهان به گونه مستقیم و غیرمستقیم توجه شده است. بنابراین رنگ ها در زندگی مادی و معنوی انسان نقش بسزایی دارند.

همچنین علم روانشناسی امروزه ثابت کرده است که هر کدام از رنگ ها نشانه یا درمان هستند.

و هر کدام از رنگ های سرد و گرم به طور مستقیم و غیر مستقیم بر روان و روح انسان تأثیر وافر می گذارند. در تحقیقات جامعه شناسی نیز، رنگ ها نه تنها افراد را تحت تاثیر خود قرار می دهند بلکه منجر به پیشرفت و یا رکود یک جامعه می شوند، لذا همان طور که توجه به انتخاب رنگ ها و استفاده درست از آن ها می تواند روح و روان آدمی را جلا دهد و موجب آرامش وی گردد، استفاده بی جا و بیش از حد از رنگ ها در طول زندگی فرد، ممکن است که وی را دچار افسردگی و ناراحتی های روحی و روانی کند.

فصل اول:

کلیات طرح تحقیق و مفهوم شناسی

الف: کلیات

۱- تعریف و تبیین موضوع :

باتوجه به این که زندگی بشر بر مبنای تاریکی و روشنایی پایه ریزی شده است و آغاز زندگی او با شب و روز شروع و به پایان می رسد، لذا انسان از ارتباط با رنگ ها و تأثیر پذیر بودن از آن ها غافل نبوده و بیگانه نیست. بنابر این انسان ها با محیط پیرامون خود در ارتباط اند، و انسان گاهی از طریق بویایی و گاه بینایی و چشایی و گاهی نیز از طریق لامسه و به شکل های مختلفی با دنیای بیرون از خود ارتباط برقرار می کند و این نوع ارتباط ها خالی از تأثیر منفی و مثبت اعم از فیزیکی و وراثی نبوده و نیست. لذا خداوند متعال در قران نیز به برخی از رنگ های اصلی و تأثیر آن ها بر روان و زندگی انسان اشاره کرده است. و امروز نیز با پیشرفت علوم و به خصوص علم روانشناسی، شناخت رنگ ها و ترکیبات مختلفی که از آن ها به دست می آید به بررسی تأثیر این گونه رنگ های جدید، دنیای جدیدی را بر روی انسان امروزی باز کرده که در آرامش و درمان برخی از بیماری های روانی و.... بسیار موثر واقع شده است.

لذا محقق در صدد است که با بررسی این پژوهش به تبیین تأثیرات رنگ ها بر روان انسان ها از منظر قران و علم روانشناسی بپردازد.

۲- اهمیت و ضرورت تحقیق:

باتوجه به این که قرآن کریم برنامه ای جامع برای انسان در نظر دارد لذا از محیط پیرامون و اطراف آن غافل نبوده و درباره تأثیر رنگ ها بر روان و زندگی انسان به صراحت سخن گفته است و این مسئله نیز امروزه در علم روانشناسی به اثبات رسیده است، بنابراین کاربرد این استفاده درست از رنگ ها در محیط زندگی انسان ها امری ضروری و حائز اهمیت می باشد.

۳-اهداف و فوائد

بررسی مقایسه ای تأثیر رنگ ها بر روان انسان در قرآن و علم روان شناسی و هم چنین دستیابی به کاربرد رنگ در زندگی انسان از دیدگاه این دو علم از مهم ترین اهداف محقق می باشد.

و از مهم ترین فوائد آن شناساندن جنبه های مثبت و منفی رنگ ها بر روان انسان و حتی معرفی رنگ به عنوان راهکار و درمان بعضی از بیماری ها به مخاطبین می باشد.

۴- پیشینه موضوع تحقیق

در خصوص تاثیر رنگ ها بر روان انسان از منظر آموزه های دینی و علم روان شناسی تاکنون مقالات بسیاری مانند (روان شناسی هارنگ ها، رنگ مسیب استوار و...) و همچنین کتاب هایی نوشته شده و پژوهش های بسیاری صورت گرفته است از جمله می توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱- اسرار رنگ ها، ریحانه قاسمی (۱۳۸۹):

در این کتاب در ابتدا به اهمیت رنگ و همچنین تاثیر رنگ ها در آموزش و یادگیری و اینکه حافظه و ادراک رنگ به شکل دیگری باهم تعامل دارند پرداخته است، سپس تاثیر رنگ ها از دیدگاه قرآن بیان و میکند و در پایان کتاب شخصیت شناسی افراد با توجه به رنگ های مورد علاقه ی آنها بررسی می کند .

۲- روان شناسی کاربردی رنگ (پنتون) لئاتریس آیزمن، مترجم روح الله زمزمه (۱۳۹۵):

در این کتاب راهنمای ارتباط بارنگ پنتون که می تواند طراحی را معتبر تر تاثیر گذارتر و قابل پیش بینی تر نماید، که بر اساس مشاوره های رنگی خانم لئاتریس آیزمن و سیمینار های پرطرفدار او در مورد روان شناسی رنگ هاست، که شامل صدها ترکیب رنگی و تصویرسازی مختلف است، کشف معانی حس و نیمه ناخودآگاه هر خانواده رنگی به همراه صدها ترکیب رنگی که راه خوبی برای دریافت پیام هر رنگ است، که در این کتاب شاهد یک سری ترکیبات رنگی که حالات انسان را از آرامش تا بازیگوشی یا قدرتمند بودن بیان میکند.

۳- رنگ و تاثیرات آن بر انسان، کبری کوهستانی (۱۳۸۹):

بدیهی است که چگونگی تاثیر رنگ ها ماهیت کاملا روانی دارد، و به صورت غیر مستقیم در هنجار ها، واکنش ها و رفتارهای فرد مؤثر است، هر عاملی که روان انسان را تحریک کند در واقع محرکی برگزیده های عصبی است، جریان عصبی ضمن ایجاد برانگیختگی در فرد با تحریک غدد داخلی، موجب ترشح خاصی در خون میشود، پزشکان هنری در این باورند که رنگ در سطحی از انرژی روی انسان اثر میکند و جسم و روان او را تحت تاثیر قرار می دهد، موجودیت این انرژی به شکلی کاملا عملی توسط محقق روسی (کابریان) به اثبات رسیده است. با این وصف می توان با توجه به پارامتر های خاص تاثیرات مطلوبی را از رنگ ها دریافت کرد، و در تعدیل هیجانات و احساسات مختلف از آن ها استفاده نمود، در این کتاب با رویکرد روان شناسانه و مذهبی به بررسی رنگ ها بر جسم و روح انسان پرداخته شده است، در این بررسی رنگ های خاکستری، آبی، سبز، بنفش، قرمز، قهوه ای و سیاه مد نظر قرار داده شده و در پایان نیز تصاویری از نحوه رنگ بندی و دکوراسیون های خانگی ارائه شده است .

۴- روان شناسی رنگ ها، عشرت ساطعی، (۱۳۸۴):

در این کتاب ابتدا رنگ و عوامل موثر بر آن را توضیح می‌دهد، سپس رنگ‌ها به سه قسمت (رنگ‌های اصلی، رنگ‌های فرعی، رنگ‌های خنثی) تقسیم می‌کند، بعد خصوصیات رنگ‌ها را بیان می‌کند، و در پایان کتاب به مباحث (دلیل تنفر از رنگ‌ها، انتخاب رنگ در مشاغل، و رنگ‌ها در رنگین‌کمان) می‌پردازد

۵- کودک انتخاب رنگ دکتر محمد جواد قاسم زاده (۱۳۹۱)؛

در این کتاب ابتدا در مورد تاثیرات رنگ‌ها از نظر روانشناسی و روانشناسی رنگ‌ها به عنوان روش درمان، و تاثیر رنگ‌ها مختلف از نظر اجتماعی مثل رنگ سیاه، سفید، ارغوانی، صورتی، نارنجی و این‌ها که هر کدام از این رنگ‌ها چه تاثیرات اخلاقی و عاطفی بر رفتار انسان می‌گذارد و به خصوصیات هر یک از این رنگ‌ها پرداخته است. و هم‌چنین به این موضوع اشاره شده که افرادی که به رنگ‌های مختلف علاقه دارند ویژگی‌های شخصیتی‌شان متفاوت است.

با مطالعه دقیق این کتاب‌ها در می‌یابیم که رنگ‌ها با زندگی روزمره ما ارتباط مستقیمی دارند و این رنگ‌ها هستند که به زندگی ما روح و نشاط می‌بخشند، در این پژوهش برآنیم به جنبه‌های پنهان یا موارد کمتر مطرح شده‌ی این موضوع بپردازیم و تاثیرها بر روان انسان را در آموزه‌های دینی و علم روانشناسی مورد بررسی قرار دهیم.

۵- سوال های تحقیق

پرسش اصلی:

۱- تاثیر رنگها بر روان انسان از دیدگاه قرآن و روانشناسی چگونه است؟

پرسش های فرعی:

۲- از دیدگاه قرآن رنگ ها چه تأثیری بر روان انسان دارند؟

۳- از دیدگاه روان شناسان رنگ ها چه تأثیری بر روان انسان دارند؟

۴- چه نسبتی میان یافته های روان شناسی و قرآن کریم در مورد تاثیر رنگ ها بر روان انسان وجود دارد؟

ب) مفهوم شناسی

رنگ در لغت:

رنگ در لغت کیفیتی است که از ظاهر چیزی دیده میشود؛ مانند سفیدی، سرخی، سبزی. ابن منظور در این باره گوید: رنگ هیئتی است چون سیاهی و قرمزی. رنگ هر شیء چیزی است که باعث تمایز آن از شیء دیگر می شود.^۱ طریحی نیز رنگ را چون ابن منظور تعریف کرده است؛ بنابراین، باید گفت که رنگ از مفاهیم بسیار واضح و معروف در میان عرف و فرهنگ های عمومی است؛ به گونه ای که برخی از اهل لغت نیازی به تعریف آن ندیده اند.^۲

رنگ در اصطلاح:

یک انعکاس مرئی است که در اثر عبور، انتشار یا بازتاب ترکیب رنگ ها توسط اشیاء به وجود می آید. از دیدگاه علمی ثابت شده که همه رنگ ها از تشعشع های نور خورشید است و هر شیء به میزان شفافیت و خاصیت جذب پرتوها، بعضی پرتوها را جذب می کند و برخی را باز می تاباند؛ در نتیجه، آن شیء را به رنگ پرتوهای بازتاب شده می بینیم. از سوی دیگر، این پرتوها با ترکیب شدن، نورهای دیگری را می سازند که بر یافته های مخروطی شکل اعصاب چشمی اثر میگذارد و سبب دیدن آن نور میشود. وقتی جسمی همه نورها را باز تاباند، سفید و زمانی که همه نورها را جذب کند، سیاه دیده می شود.^۳

دنیایی که ما آن را نظاره می کنیم، از دو عنصر مهم تجسمی تشکیل شده است؛ فرم (شکل) و رنگ که هر کدام لازم و ملزوم یکدیگرند؛ زیرا برخورد نور به شیء و انعکاس آن باعث دیدن رنگ می شود. هر

^۱ محمد بن مکرّم ابن منظور، لسان العرب، بیروت، دارصادر، ۱۴۱۴، چاپ سوم، ج ۷، ص ۱۱۳.
^۲ فخرالدین طریحی، مجمع البحرین، تهران، کتب فروشی مرتضوی، ۱۳۷۵، چاپ سوم، ج ۶، ص ۳۰۳.
^۳ مهدی رستم نژاد/مهدی نوید، اعجاز رنگ ها در قرآن، نشریه قرآن و علم، ۱۳۸۹، شماره ۷، ص ۱۳۱.

موجودی که در این دنیا به چشم می خورد، ابتدا از لحاظ شکل و اندازه احساس می گردد. سپس در حالی که دارای پوششی از رنگ است، مورد توجه قرار می گیرد. در عین حال، رنگ علامت مشخصه هر شیء طبیعی است؛ همان طور که گل سرخ به خاطر رنگش از دور جلب توجه می کند و نظر بیننده را به خود معطوف می دارد و یک میوه رنگی با رنگش اعلام می کند که رسیده است و یا نارس می باشد.

بیشتر افراد بینا در میان رنگ ها و به یاری رنگ ه از زندگی و کار می کنند و می اندیشند؛ بدانند یا نه، بخواهند یا نه، نظامی از رنگ ها و کارکردهای رنگ ها و منطقی رنگین یعنی نماد گرایی رنگ ها فکر و ذکر آن ها را به خود مشغول می کند. شناسایی بدون رنگ ممکن نیست. رنگ ها، درست یا غلط، سرچشمه یا انگیزه برخی احساسات و پاسخ های حسی، روانی و حتی شناختی محسوب می شوند.^۴

رنگ، زندگی است؛ زیرا جهان بدون رنگ بی ایمان و مرده جلوه می کند. نور اصلی بدون رنگ است و مقابل آن، تاریکی بدون رنگ است؛ همان گونه که از شعله آتش نور بیرون می تابد، بدین سان هم نور رنگ ها را به وجود می آورد. نور که اولین پدیده در جهان است، از طریق رنگ ها روح و طبیعت زنده جهان را بر ایمان آشکار می سازد.^۵

رنگ در قرآن کریم

هر اثر هنری از لحظه ای که ارائه می شود، منش ارتباطی می یابد.^۶

^۴. لودویگ ویتگنشتاین، درباره رنگ ها، لیلی گلستان، تهران، مرکز، ۱۳۷۹، چاپ دوم، ص ۱۶۵.
^۵. اینن یوهانس، عناصر رنگ اینن، بهروز ژاله دوست، تهران، عفاف، ۱۳۷۸، چاپ سوم، ص ۱۰.
^۶. بابک احمدی، حقیقت و زیبایی (درس های فلسفه هنر)، تهران، سعدی، ۱۳۸۳، چاپ هشتم، ص ۳۹۱.

قرآن نیز با وجود اینکه یک کتاب هنری یا علمی صرف نیست، چه از جنبه هنری و چه از جنبه علمی، هم تأثیرات روان شناختی رنگ ها را بیان کرده و هم با نوع بیان هنری خود، از طریق نام رنگ ها بر مخاطب اثر میگذارد.

در قرآن کریم از شش رنگ سفید و سیاه (بقره ۱۸۷؛ آل عمران ۱۰۶؛ نحل ۵۸؛ زمر ۶۰؛ زخرف ۱۷) زرد (بقره ۶۹؛ روم ۵۱؛ زمر ۲۱؛ حدید ۲۰؛ مرسلات ۳۳)، سبز (انعام ۹۹؛ یوسف ۴۳ و ۴۶؛ یس ۸۰؛ کهف ۳۱؛ حج ۶۳؛ الرحمن ۷۶؛ انسان ۲۱)، کبود (آبی) (انعام ۶۹) و قرمز (فاطر ۲۷) یاد گردیده و به طور مستقیم یا غیرمستقیم به تأثیرات روان شناختی و بعضاً فیزیولوژیکی آنها اشاره شده است.

رنگ در قرآن کریم هم به شکل توصیفی و هم استعاره ای وجود دارد. کاربرد اصلی رنگ در تشریح قدرت آفرینش پروردگار بوده است که در حضور و تغییر رنگ های مختلف در جهان دیده می شود. البته ارزش های فرهنگی نیز در موارد کاربرد استعاری رنگ ها رؤیت پذیر است.

در فصول سال که حاوی رنگ های مختلف است برای خردمندان نشانه هایی هست «أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنَابِيعَ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعاً مُخْتَلِفاً أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهيجُ فَتَراهُ مُصْفراً ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطاماً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ! آیا نظر نکرده ای که خدا از آسمان آبی فرو فرستاد و آن را به چشمه هایی که در زمین است وارد نمود، سپس به وسیله آن زراعتی را با رنگ های متفاوتش بیرون می آورد؛ سپس خشک می گردد، پس آن را زرد میبینی؛ سپس آن را در هم شکسته می گرداند؟! قطعاً، در این (مطلب) تذکری برای خردمندان است».

۷. سوره زمر، آیه ۲۱.

مشاهده رنگا رنگی در خوراکی ها نیز دیده و خوردن آنها را لذت بخش تر می کند؛ «أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا»؛ آیا نظر نکرده ای که خدا از آسمان، آبی فرو فرستاد، به وسیله آن محصولات را که رنگ هایش متفاوت است (از زمین) خارج ساختیم».

دگرگونی زبان ها و رنگ های مردم نیز آیتی برای دانشمندان دانسته شده است؛ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالاختلافُ اللَّسَانِ وَاللَّوَانِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ؛ و از نشانه های او آفرینش آسمان ها و زمین و تفاوت زبان های آنان و رنگ های شماست. قطعاً، در آن [ها] نشانه هایی برای دانایان است».

رنگ در روانشناسی:

روانشناسی دانشی بسیار گسترده است و از رشته ها و دیدگاه های اجتماعی و آموزشی گوناگون تشکیل یافته است؛ لذا نمیتوان یک تعریف جامع و مقبول از همه روانشناسان ارائه داد. با این همه، اکثر پژوهشگران این رشته، روانشناسی را دانش رفتار و فرآیندهای روانی تعریف کرده اند که هم رفتار مشهود و هم اندیشه و احساس های پنهان را مورد بررسی قرار می دهد.^{۱۰}

انسان ها غالباً سلیق خاصی در انتخاب رنگ ها داشته و هر کس رنگ بخصوصی را بیشتر از سایر رنگ ها دوست دارد. شاید همه مردم این را ندانند که انسان ها بیش از حد تصور خود از رنگ ها تأثیر می پذیرند و باید اذعان کرد که غالب مردم، هنوز به یقین و دقیق نمی دانند که از نظر روانشناسی و فیزیکی تا چه اندازه تحت تأثیر رنگ ها هستند.

رنگ ها با تمام عوامل و جزئیات زندگی ما چنان رابطه تنگاتنگی دارد که باید گفت وجود فیزیکی و روحی انسان را با سایر جزئیات و پدیده های جهان هستی در ارتباط قرار می دهد. این ارتباط و تأثیر تا

^۸. سوره فاطر، آیه ۲۷.

^۹. سوره روم، آیه ۲۲.

^{۱۰}. محمدپارسا، بنیادهای روانشناسی، تهران، سخن، ۱۳۷۸، ص ۱۲.

حدی است که بشر برای بیان احساسات درونی از رنگ‌ها استفاده می‌کند. همگان می‌دانند که هر فردی، نسبت به رنگی خاص، جاذبه و یا دافعه‌ای دارد، حتی اگر دافعه یا جاذبه شخص بسیار کم باشد.

از روزگاران بسیار دور، رنگ‌ها همواره پیرامون بشر را احاطه کرده و وی را تحت نفوذ خود در آورده است. زندگی بشر اولیه تحت تأثیر دو عاملی قرار داشت که خارج از کنترل او بودند؛ این دو عامل روز و شب است؛ یعنی تاریکی و روشنی. شب محیطی را پدید می‌آورد که فعالیت بشر را متوقف می‌کند. روز موجب محیطی بود که در آن کار و عمل مقدور بود؛ لذا بشر اولیه در روز دست به کار می‌شد تا توشه مواد غذایی خود را پر کند یا به جست‌وجوی شکار بپردازد. شب به همراه خود، بی‌حرکتی، آرامش و کاهش عمومی سوخت و ساز فعالیت‌های جسمانی را به ارمغان می‌آورد، اما روز به همراه خود، امکان کار، عمل و افزایش فعالیت جسمانی را می‌آورد و به انسان نیرو و هدف می‌دهد.

رنگ‌های مرتبط با این دو محیط رنگ آبی متمایل به تیره آسمان شب و زرد روشن نور آفتاب می‌باشد؛ لذا رنگ آبی متمایل به تیره، رنگ آرامش و عدم فعالیت است، در حالی که رنگ زرد روشن، رنگ امید و فعالیت است. چون هر یک از این دو نشان‌گر محیط‌های شب و روز است؛ از این رو، هر یک به جای اینکه در کنترل بشر قرارگیرد عاملی است که انسان را در کنترل خود دارد.^{۱۱}

معلوم شد که انسان‌ها از همان ابتدای خلقت، از رنگ‌ها تأثیر می‌پذیرفته‌اند تا جایی که فعالیت‌های روز مره خود را بر اساس رنگ‌ها (روز و شب) تنظیم می‌کرده‌اند. بشر که همواره در پی کشف مجهولات و علل پدیده‌هاست، در عصر نوین، بابتی در علم روانشناسی با عنوان «روانشناسی رنگ‌ها» باز نموده تا از اسرار پدیده رنگ که از ابتدای خلقت انسان او را تحت الشعاع خودش قرار داده است، پرده بردارد.

^{۱۱} ماکس لوشر، روانشناسی رنگ‌ها، ویدا آبی زاده، تهران، درسا، ۱۳۷۳، چاپ هفتم، ص ۱۹-۲۲.

رنگ بر نیازهای روحی- روانی، شرایط یادگیری، کنترل رفتار خشم گینانه، احساسات، درمان افسردگی، اختلالات یادگیری و سطح انرژی اثر دارد و برای کنترل نبض، تپش قلب، فشارخون، اشتها و حتی خواب مفید است. همچنین در درمان بیماری هایی مانند میگرن، سرطان، اعتیاد، امراض پوستی و حتی تومورهای مغزی مؤثر است.^{۱۲}

برای نمونه، رنگ سفید، نماد پاکی، پاکدامنی، بی گناهی و صلح است.^{۱۳} این رنگ، رنگی ملیح و براق است و باعث می شود که انسان آنگونه که هست، جلوه کند و اثری دلگشا دارد.^{۱۴}

اینگونه است که امروزه علم روانشناسی اثبات کرده است که هر رنگی نشانه یا درمان است و در ایجاد جاذبه و دافعه، توازن و تعادل بین ذرات عالم می تواند مؤثر باشد حتی گاهی راز دل خلایق را رو می کند؛ به گونه ای که علاقه هر شخص به رنگی خاص، حکایت از شخصیت درونی و ذوق او دارد.

^{۱۲} منصوره عرب اول، دنیای رنگ ها، مرز پرگهر، ۱۳۸۸، سال هشتم، ج ۱، ص ۲۴۷.
^{۱۳} هیداکا شی جی و ا، هم نشینی رنگ ها، شاهرخ فریال دهنشتی، تهران، کارنگ، ۱۳۷۷، ص ۲۲.
^{۱۴} ماکس لوشر، روان شناسی رنگ ها، ص ۹۳.

فصل دوم:

تأثیر رنگ بر روان انسان از دیدگاه قرآن

با توجه به این که خداوند انسان ها را در قالب رنگ ها و نژاد های مختلفی آفریده و با توجه به طبیعت و فصول سال در رنگ های متفاوت و مختلف محقق در صدد آن است که بداند آیا شخصیت و رفتار و روان آدمی نیز از تفاوت رنگ ها در پیرامون اطراف خود تأثیرپذیر است یا اینکه رنگ ها هیچ نقشی در رفتار و شخصیت انسان ندارند. لذا با بررسی آیات و روایات در این فصل می توان گفت که همه رنگ ها با شدت و ضعفی که دارند از جمله رنگ قرمز، زرد، سیاه و سفید و سایر مشتقات آن ها بر شخصیت انسان تاثیر گذارند.

گفتار اول: بازتاب بیرونی رنگ بر شخصیت انسان

قرآن کریم چهارده قرن قبل به مسأله رنگ ها و اثرگذاری آنها در اذهان بشر توجه داشته و اختلاف رنگ های تمام موجودات را نشانه تدبیر واز آیات خداوند معرفی کرده است. از جمله درباره آفرینش رنگ می فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ اللَّسَانِ وَالْوَالِدَاتِ إِذَا حَمَلْنَ»^{۱۵}

آفرینش آسمان ها و زمین و اختلاف رنگ های شما و تمام موجودات از آیات و نشانه های اوست».

«این آیه معجونی از آیات آفاقی و انفسی است: نخست به مسأله خلقت آسمانها و زمین اشاره کرده، می گوید: از نشانه های بزرگ خدا آفرینش آسمانها و زمین است. (وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ)

آسمانها با آن همه کرات، با آن همه منظومه ها و کهکشانها، آسمانهایی که اندیشه بلند پرواز انسان از درک عظمت آن عاجز و فکر از مطالعه آن خسته می شود و هر قدر علم و دانش انسان پیش می رود نکته های تازه ای از عظمتش آشکار می گردد.

^{۱۵}. سوره روم، آیه ۲۲.

سپس سخن را به یکی از آیات بزرگ انفسی منتقل ساخته، می‌گوید: و اختلاف زبانها و رنگهای شمانیز از آیات عظمت اوست! (وَ اَخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَ اَلْوَانِكُمْ)

که برای سازمان یافتن اجتماع بشر خداوند صداها و رنگها را مختلف قرار داده است و همچنین زبانها و نژادها را.

قرآن در پایان آیه می‌گوید: در این امور نشانه‌هایی است برای عالمان و اندیشمندان (إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّعَالِمِينَ). چرا که آنها بیش از هر کس از این اسرار آگاه می‌شوند.^{۱۶}

در احادیث اسلامی چنین بیان شده که راز زیبایی بهشت در رنگارنگ بودن آن نهفته است. «در حدیث نبوی است که خداوند بهشت را سفید آفریده و سفیدی از هر رنگی در نزد خداوند محبوب تر است»^{۱۷} و ساختمان بهشت از طلا و نقره است و گل آن از مشک اذفر است و سنگریزه آن لؤلؤ و یاقوت است و خاک آن زعفران است و هر که وارد آن شود، پیوسته متعم است و از بدبختی برکنار، جاودان و زنده است و نمیرد و لباسشان کهنه نگردد و جوانیشان پایان ناپذیر است.^{۱۸}

خداوند متعال در قرآن کریم بارها به رنگ ها و انواع آن ها اشاره فرموده است ، نام رنگ هایی چون سبز، زرد، قرمز، سیاه و سفید که در این مبحث بدان ها اشاره خواهد شد. با توجه به این که رنگ ها شامل ویژگی ها و تأثیر گرم و سرد می شوند در آیات الهی نیز به مجموع این رنگ ها به طور کلی اشاره شده است.

تعریف اصطلاحی شخصیت

واژه شخصیت برای کارشناسان و متخصصان علوم انسانی، دارای معنایی فنی و تخصصی است که در زمینه رفتار انسان به کار می رود گر چه یک تعریف مشخصی در میان آن ها بیان نشده است. که در این مبحث به چند مورد اشاره می شود: به طور کلی شخصیت الگویی از رفتار اجتماعی و روابط اجتماعی متقابل است .

^{۱۶} ناصر مکارم شیرازی، برگزیده تفسیر نمونه، تهران، دار الکتب اسلامیه، ۱۳۸۶، ج ۳، ص ۵۲۹.

^{۱۷} ابوالقاسم یابنده، نهج الفضله، اصفهان، خاتم الانبیاء، ۱۳۸۶، دوم، ص ۶۹۸.

^{۱۸} همان، ص ۱۳۲۷.

بنابراین شخصیت یک فرد مجموعه راه هایی است که او نوعاً نسبت به دیگران واکنش یا با آن ها تعامل می کند.^{۱۹} همچنین در تعریف دیگری آمده است که: شخصیت مجموعه عوامل درونی ای که تمام فعالیت های فردی را جهت می دهد، مجموعه سازمان یافته، و واحدی متشکل به طور کلی شخصیت الگویی از رفتار اجتماعی و روابط اجتماعی از خصوصیات نسبتاً ثابت و پایدار که بر روی هم، یک فرد را از فرد یا افراد دیگر متمایز می سازد.^{۲۰}

تعریف دیگر از علامه محمد تقی مصباح یزدی که ایشان معتقد است: شخصیت تألیفی از خلق و خوی، معتقدات، عادات، و ملکاتی که بر اثر افعال اختیاری آدمی حاصل می آیند که این عوامل ثابت و پایدارند.^{۲۱} از آن جایی که عوامل درونی و بیرونی باعث تمایز و تفاوت در افکار و رفتار آدمی می شود و تأثرات روحی و جسمی در آدمی ایجاد می کند، لذا تعریف علامه محمد تقی مصباح یزدی می تواند کاربرد بیشتری در این پژوهش از نظر محقق داشته باشد.

شخصیت شناسی رنگ زرد:

در قرآن کتاب هدایت و تکامل بشر، با اشاره به هدایت تکوینی خداوند در آفرینش طبیعت، انسان را متوجه تاثیر غیرمستقیم محیط اطرافش کرده و در خلال آن به تاثیر روانی رنگ ها در انسان اشاره می کند و به بیان تاثیر رنگ زرد پرداخته است، و می فرماید: «قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبِّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْثُهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْتُهَا تَسْرُ النَّاطِرِينَ»^{۲۲}؛ گفتند: از خدایت بخواه که رنگ آن گاو را معین کند. موسی گفت: خدا می فرماید گاو زرد زرنی بینندگان را فرح بخشد». و بارزترین ویژگی آن را تولید شادی معرفی می کند.

^{۱۹} فرگس جوزف پی، روان شناسی اجتماعی و رفتار فردی، خشایار بیگی و مهرداد فیروز بخت، تهران، ابجد، ۱۳۷۳.

^{۲۰} سعید شاملو، مکتب ها و نظریه ها در روان شناسی شخصیت، تهران، رشد، ۱۳۷۴، ص ۲۱۱.

^{۲۱} محمد تقی مصباح یزدی، جامعه و تاریخ از نگاه قرآن، قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۹۰، ص ۲۱۴.

^{۲۲} سوره بقره، آیه ۶۹.

رنگ زرد انعکاس دادن نور است که از هرسو نورانی و تابنده به نظر می رسد. زرد رنگی زنده، فعال، محرک و مفرح است. زرد برعکس آبی که رنگی عمیق و درون گراست_ رنگی بدون عمق و برون گرا تلقی میگردد که پرتوهای دریافتی را بازتاب می نماید.^{۲۳}

طلایی یا زرد درخشان نشانگر خورشید، نیرویی الهی، شکوه اشراق، بی مرگی، خدا به صورت نوزالی، گران قدری، ماده متشکله حیات، آتش، پرتو افشانی، دیر پایی، اصل مذکر، طلای خورشید نماد همه ایزدان خورشید و ایزد بانوان و ایزد غله و دروی محصول است.^{۲۴}

در اتاق های خاکسپاری مصریان رنگ زرد اغلب با رنگ آبی همراه می شود تا بقای روح را تضمین کند، زیرا زردی نمایان گر جسم خورشید و خدایان است. و چشم به میزان زیادی زرد انعکاسی را قبل توجه به سایر رنگ ها می بیند.^{۲۵}

طلایی، نشانگر گران بودن و پرستیژ است. طلا، غرابت ویژه ایی با این رنگ دارد، در بازتاب تشدید یافته پرتو، درخشش فوق العاده ایی می یابد. که در جلب نظرها کار آمد است. از آنجا که زرد طلایی جوهر الهی است بر روی زمین صفت قدرت شاهزادگان شاهان و خاقان هاست. تا اصل الهی قدرت آن را نشان دهد.^{۲۶} بنابراین رنگ زرد و استفاده آن مورد تاکید و تایید آیات و روایات می باشد.

شخصیت شناسی رنگ سبز (تیره، روشن):

^{۲۳}. الهه ابوظالبی، «بررسی مفاهیم نمادین رنگ ها، اداره کل پژوهش های سیمیا، صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، تهران، ۱۳۸۲، ص ۵۷.

^{۲۴}. ریحانه قاسمی، اسرار رنگ ها، قم، دار العلم، ۱۳۸۹، ص ۱۰.

^{۲۵}. زان شوالیه-آلن گریبان، فرهنگ نمادها، سودابه فضایی و علیرضا سیداحمدیان، تهران، جیجون، ۱۳۸۷، ج ۲، ص ۴۵۴.

^{۲۶}. ریحانه قاسمی، اسرار رنگ ها، قم، دار العلم، ۱۳۸۹، اول، ص ۱۱.

یکی دیگر از رنگ‌هایی مورد توجه آیات الهی قرار گرفته رنگ سبز است که بهشتیان برپشتی‌هایی از این رنگ تکیه می‌زنند: «مُتَّكِئِينَ عَلَى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ»^{۲۷}؛ در حالتی که بهشتیان (با حور العین) بر رفراف سبز (وجد و عزت) و بساط زیبا (ی فخر و دولت) تکیه زده‌اند.

سبز در لغت به معنای هر چیزی که رنگ آن رنگ علف و برگ‌های درخت در فصل بهار باشد، سبز رنگ سلطنت طبیعت است. سبز رنگی است معروف و آن مرکبی از سیاهی و زردی یا میان آنها و یا ما بین سپیدی و سیاهی که به سیاهی نزدیک‌تر به همین علت گاهی به خصوص در لغت عربی سیاه را سبز و سبز را سیاه می‌خوانند. چنان‌که اماکن سر سبز عراق را «سواد العراق»^{۲۸} گویند.

سبز، رنگ تندرستی، فراوانی، حاصلخیزی، آزادی، شفا و بهبودی، طبیعت، پیش‌رفت، حسادت و خونسردی است. در تجارت بیانگر مقام و ثروت است. این رنگ در چشم‌ها راحت‌تر از همه دیده می‌شود، این رنگ انسان را به تعمق و تفکر وادار می‌کند.

در روانشناسی این رنگ، رنگ استقامت و زندگی و بلند همتی است. زبان مشترک این رنگ در تمام جوامع الهام سلامتی و گذار و امنیت است. سبز را یک هارمونی دهنده‌ی عالی می‌شناسند. کسانی که تحت تاثیر سبز هستند اغلب می‌توانند اغلب هر دو سوی یک مشکل را ببینند. و معمولاً خیر و شر اخلاقی را به شدت رعایت می‌کنند. از این رنگ برای کمک به حافظه می‌توان استفاده کرد و سرسختی و عزم لازم که مشکل را آهسته ولی با اطمینان حل کرد. این رنگ از شدت کلاستروفوبی (بودن در مکان سر بسته) می‌کاهد و برای از بین بردن خاطرات بد بسیار موثر است. و برای بهبود ناراحتی‌های عصبی و ناملاپمات روحی

^{۲۷}. سوره الرحمن، آیه ۷۶.

^{۲۸}. حسین بن محمد راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، غلام رضا خسروی، قم، نشر نوید اسلام، ۱۳۹۰، ص ۱۵.

و روانی استفاده می شود. رنگ سبز، تعدیل کننده اعصاب، آرامش بخش و در رفع هیستری و خستگی اعصاب موثر است.

«اهل بهشت جامه سبز را از هر رنگ دیگری بیشتر دوست دارند. و با توجه به این که سبز شعار حیاط و زندگی است و اهل بهشت پیوسته زنده اند. لذا لباس ها و بالش های آنان به رنگ زندگی و نشان جاودانگی است»^{۲۹} در ثانی بالش های سبز که حاکی از آرامش بهشتی و هم نشانه ی فعال بودن و حیات نهفته در صلح و صفاست، مفاهیم بی حوصلگی و خواب و رخوت را از معنای آسایش بهشتی می زداید.

سبز، رنگ مقاومت: سبز رنگ شکیبایی و پایداری خوانده می شود رنگ سبز زمینه شکیبایی را برای مردان مهیا می سازد و اجازه می دهد که ایام زود بگذرد. رنگ سبز، رنگ رشد است و یونیفرمیتی (هماهنگی و یکسان سازی) به وجود می آورد. بنابراین در اکثر کشورهای دنیا از انواع رنگ سبز جهت لباس سربازان و نظامیان استفاده می شود.

سبز، رنگ دلسوزی: رنگ سبز موجب تعدیل تمام انرژی های بدن است و میتوان آن را برای افزایش حساسیت و دلسوزی به کار برد. سبز رنگ داد خواهی و تظلم می باشد. پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله) فرمودند: «هر مسلمانی که مسلمان برهنه ای را بپوشاند، خداوند از پارچه های سبز بهشت به او بپوشاند»^{۳۰}.

معمولا رنگ سبز، ما را به یاد یک موقعیت دوستانه و بدون خطر می اندازد و این از متداول ترین موارد استفاده رنگ ها در تاثیر گذاری روانی روی افراد و مفهوم حرکت به جلو است.

^{۲۹}. احمدصدر/بهاءالدین خرمشاهی/کامران فانی، فرهنگ و دایرة المعارف، محبی، ۱۳۸۱، ج ۹، ص ۵۷.
^{۳۰}. ابوالقاسم یابنده، نهج الفصاحه، عبدالرسول پیمانی و محمدامین شریعتی، اصفهان خاتم الانبیاء، ۱۳۸۳، ص ۱۰۳۶.

پوشیدن رنگ سبز با قرار گرفتن در محیط سبز، به توانایی حافظه کمک می کند. رنگ سبز برای جاهایی که تمرکز خیلی اهمیت دارد، رنگ ایده آل است. در علوم تربیتی این رنگ سبب درک مطلب بهتر و سرعت بیشتر خواندن می شود.

رنگ سبز باعث دقت در بینایی می شود، پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله) فرمودند: «به سبزه نگرستن بینایرا افزون می کند».^{۳۱}

رنگ سبز برای چشم از بهترین هاست این رنگ موجب میشود که فرد در زمان خواندن قدرت بیشتری پیدا کند و زیاد به چشمانش فشار نیاید رنگ سبز باعث متمرکز شدن چشم به نقطه ی دلخواه می شود و این امر سبب آرامش و افزایش توانایی چشم خواهد شد. برای اتاق ها یا قسمت هایی که در آن مطالعه کردن و نوشتن انجام می شود باید از آن استفاده گردد. همچنین برای انجام کارهایی در آن نیاز به تمرکز در جزئیات است، پیشنهاد می گردد که از آن استفاده گردد.

رنگ سبز روشن محیط می تواند تعادل روحی و اخلاقی را به یک اندازه در وجود شخص شکوفا کند. سبز روشن نشانگر همدلی است. سبز روشن رنگ بهار طبیعت و شروع آفرینش ، تازگی و تمدد اعصاب است. و این به خاطر طول موجی که دارد باعث سبکی خیال می شود.

سبزه های زنده در ذهن یادآور بهار و فضای بیرون و انتقال دهنده احساسات شاد و جوانی است.

شخصیت شناسی رنگ سرخ:

یکی دیگر از رنگ هایی که مورد توجه قرآن و احادیث نیز بوده رنگ سرخ (قرمز) می باشد که در این مبحث مورد بررسی قرار گرفته است.

^{۳۱}. همان، ص ۴۲۵۸.

قرآن کریم به تاثیر روانی رنگ ها در انسان ازجمله رنگ قرمز پرداخته و چنین می فرماید: «أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا ﴿۳۲﴾ وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيْضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿۳۳﴾ آیا ندیدی که خدا باران را از آسمان فرود آورد، و به آن انواع میوه‌های گوناگون و رنگارنگ پدید آوردیم؟ و (در زمین) از کوهها طرق زیاد و اصناف و رنگهای مختلف سفید و سرخ و سیاه هست. »

سرخ یا قرمز به طیفی از رنگ ها گفته می شود که در پایین ترین بسامد نور قابل تشخیص توسط چشم است. سرخ در کنار زرد و آبی یکی از سه رنگ اصلی است.

طول موج رنگ سرخ بین ۶۲۵ تا ۷۶۰ قرار دارد و بسامد های پایین تر آن را فر سرخ یا مادون سرخ می نامند، قرمز یکی از سه رنگ اصلی است. رنگ قرمز رنگی زنده و گرم و منبسط و در عین حال پر شور و چابک است. هیجان های حاصل از رنگ قرمز می تواند دامنه ی وسیعی داشته باشد. شور و عشق و هوس و حتی عصبانیت و خشم و قتل را می رساند. توانایی، جنسی، هیجان، احساسات شدید، سرعت، خطر و تهاجم از تعبیر دیگر این رنگ می باشد. این رنگ از بیننده توجه به خود را طلب می کند. قرمز شدید ترین رنگ احساس است و باعث تسریع ضربان قلب و تنفس می شود.

اولین رنگی را که بشر اختراع کرد، رنگ قرمز بود. رنگ قرمز، رنگی دو پهلو و دوگانه است، چنان که قرمز روشن نماد شور و وحدت برانگیزنده زندگی است؛ اما قرمز سیر برانگیزنده دقت و هوشیاری و مراقبت و هشدار دهنده است که نمونه بارز آن در چراغ راهنما یا چراغ های اعلام خطر مشاهده می شود. این رنگ بیان کننده سنگینی و تاریکی معرفی شده است. از آنجایی که این رنگ به آسانی به چشم انسان می آید، رنگ اکثر علائم رانندگی، ماشین های آتش نشانی و زنگ های خطر، قرمز است. قرمز، رنگی است که به سرعت

۳۲. سوره فاطر، آیه ۲۷.

جلب نظر می کند؛ فرمان دهنده است و برجسته تر و نزدیک تر دیده می شود. تاثیری که در چراغ قرمز چهار راه هاست خود به خود در راننده حالتی از ایست و توقف را دیکته می کند.

همچنین شیطان در بسیاری از نقش ها در فرهنگ های مختلف با رنگ قرمز و لباس قرمز (به دلیل رابطه آن با فحشا و فساد) کشیده شده است. از طرفی قرمز با فحشا و مراکز فحشا نیز در ارتباط است. قرمز همچنین به سرخ مظهر خورشید عنوان نماد جنگ، شهوت، هوس، عشق و زیبایی به کار می رود. قرمز اوج رنگ ها و همه ایزدان اصل مذکر، فعال، آتش، خورشید، سلطنت، عشق، لذت، جشن و سرور، رنج، شوق، انرژی، درنده خویی، تهییج جنسی، مشعل یا آتش عروسی، سلامتی، قدرت، خون، شهوت، خونریزی، گناه خونین، خشم، انتقام، شهادت، بردباری، ایمان، عزت نفس، رنگ برهوت و بدبختی است.

یکی از عوامل تاثیر گذار بر رفتار انسان رنگ قرمز می باشد. بنابراین رنگ قرمز با عصبانیت انسان ارتباط دارد چنان که اگر رنگ قرمز زیادی در اطراف انسان باشد بعد از مدتی احساس بی قراری، بی صبری و ناراحتی می کند. قرمز رنگی است با کوتاه ترین طول موج که با داشتن حرارت انتهایی طیف، نماینده آتش می باشد. و نگاه طولانی به آن خستگی به دنبال می آورد.

شخصیت شناسی رنگ سفید:

از رنگ سفید نیز در قرآن به نیکی یاد شده است. قرآن در توصیف نوشیدنی های بهشتیان می فرماید: «بَيْنَاءٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ»^{۳۳}: شرابی سپید و روشن که آشامندگان لذت کامل برند».

^{۳۳}. سوره صافات، آیه ۴۶.

سفید از رنگ های ویژه است، برخی اصلا آنها را رنگ نمی دانند. بلکه آن را نتیجه نبود رنگ ها می دانند. روشن ترین رنگ ها و نمادی از شادی و نشانه ای از رنگ سپید صلح و صفا و تسلیم و کنایه از پاکی ، آلاشی و فضیلت و بزرگواری است.

رنگ سفید مجموع تمام رنگ هاست، احساس سکوت می دهد، زیرا همه چیز در آن محو می شود. این رنگ در خود حاوی بی نهایت، امکانات و رنگی معرف سکوت است نه مرگ.» در واقع سفید، نماد جوانی است. این خصوصیت رنگ سفید را به امپرسیونیست ها که در طبیعت هیچ رنگی سفیدی را نمی بیند متناسب می کند و معتقد است این رنگ سنبلیله دنیایی است که در آن، همه رنگ ها ناپدید شده اند. کاندینسکی سفید را نماد تولد و رنگی ساکت می خواند که نمایشگر گرمی است. همین معنا و مفهوم را در استفاده از رنگ سفید می توان یافت. از نگاه برخی سپیده دم و سحرگاهان که با رنگ سپید، آغاز روز و روشنی را نوید می دهد به صبح صادق تعبیر شده است. سفید عدم تمایز، کمال متعالی، سادگی، نور، خورشید، هوا، پاکی، معصومیت، عفت، قدوسیت، تقدس، نجات و اقتدار معنوی را نشان می دهد.

این در رنگ عین اینکه رنگ سادگی و معصومیت است ، می تواند بیانگر تجمل ، اشرافیت نیز باشد، خصوصا اگر در کنار رنگ طلایی نیز قرار بگیرد.

نور سفید به تابش الهی کیهان تعبیر شده که نور آگاهی مسیح ، نیروی والا، پاک و کامل، و نیروی شفا بخش نخستین و سرچشمه زندگی است. رنگ سفید، رنگ سعد و نیکی می باشد و استفاده از آن تمامی بلاها را از آدمی دور می کند، به همین دلیل است که حتی حیواناتی را که رنگ سفید دارند نیک دانسته و این رنگ را مظهر پاکی می دانند.

امروزه رنگ ها به عنوان درمان برخی از بیماری ها شناخته شده و خداوند متعال در قرآن بارها به انواع رنگ ها اشاره کرده است، به دلیل عدم آگاهی و عدم شناخت کافی از ویژگی و تاثیر رنگ ها استفاده

درستی از رنگ ها در میان مردم وجود ندارد، لذا از اهداف محقق از بررسی این مبحث آگاهی دادن و شناساندن این امر مهم به مردم جامعه می باشد.

گفتار دوم: اثرات رنگ ها بر روح انسان

با این که خداوند متعال آفریدگار رنگ های اصلی و آنچه از ترکیب و تجزیه آنها بدست می آید، است و همه رنگ ها آفریده دست هنر آفرین اوست ولی می توان گفت که بعضی از رنگ ها نزد او محبوب تر، مطلوب تر و دوست داشتنی تر هستند، همان رنگ هایی که او از بندگان خواسته تا از آنها استفاده کنند. آیات متعددی از قرآن، درباره ی رنگ های گوناگون سفید، سیاه ، سرخ، سبز و... گفتگو می کنند، اما آنچه که مورد نظر این گفتار است آیات ۶۹ سوره بقره به بعد می باشد.

در جامعه بنی اسرائیل قتلی روی می دهد، مردم یکدیگر را به آن متهم می کنند، برای آنکه مجرم واقعی معرفی شود فرمان می یابند.

امروزه روانشناسان به ارزش روانی گوناگون رنگها توجه و در آنها تحقیق دارند. مثلا رنگ اتاق و اثاثیه آسایشگاه های روانی را زرد روشن می گیرند؛ زیرا این رنگ را شاد و شاد کننده یافته اند که اثر آرامش دهنده و تسکین دهنده بر اعصاب و روان بیماران حساس و نازک طبع و زود رنج دارد. البته تاثیر رنگها فقط بر بیماران روانی نیست بلکه بر همه انسان هاست.

چیزی که مسلم است این بینش و برداشت راجع رنگ ها و این رنگ خاص در فرهنگ زمانه وحی و نزول قرآن نمی گنجد و فقط وحی الهی توانسته بیش از یک هزار سال بر پژوهش علمی رنگها سبقت بگیرد.

طبق تحقیقات جامعه شناسی، رنگ ها نه تنها افراد را تحت تاثیر خود قرار می دهند بلکه منجر به پیشرفت و یا رکود یک جامعه نیز می شوند.

با عدم جایگزینی صحیح رنگ در مکان خاص خود و بکار گیری نادرست آن در محیط های انسانی، صدمات روحی شدیدی بر انسان خواهد وارد آمد. اصلاح املائی کودک با خط قرمز توسط معلم یا چراغ قرمز هشدار دهنده، برای رانندگان یا سفید بودن پاکت شیر، رنگ آبی یا سبز روشن دیوار های کلاس درس یا کتابخانه برای مطالع بهتر و استفاده از پوشش سفید در عالم پزشکی و سبز برای بیماران همه و همه مؤید این مطلب است که یک ارتباط تنگاتنگ بین نظام خلقت انسان و طبیعت وجود دارد ولی در ماورای این طبیعت چیز دیگریست در ژرفای اسرار قرآنی می توان از رموز و هرآنچه سبز و زرد، سیاه و سفید، سرخ و کبود در دل دارند و با ما می گویند نام برد... «وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ»^{۳۴}؛ و نه هیچ تر و خشکی، جز آنکه در کتابی مبین مسطور است».

فضول سال حاوی رنگ های مختلف است و رنگ های مختلف در گیاهان نشانه هایی برای خردمندان است. «أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنَابِيعَ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهَيِّجُفَتْرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ»^{۳۵}؛ آیا (نشانه لطف های خدا را در دنیا) نمی بینی که خدا از آسمان آب باران نازل گردانید و آن را در روی زمین در نهرها و جویها روان ساخت آن گاه انواع نباتات گوناگون بدان برویاند باز (از سبزی و خرمی) رو به خزان آرد و نخست بنگری که زرد شود و آن گاه خدا (چوب و علف) خشکش گرداند؟ همانا در آن صاحبان عقل را تذکر (قدرتو رحمت الهی) است».

رنگا رنگی در خوراکی ها نیز مشاهده می شود و خوردن آنها را لذت بخش تر می کند. «... فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا...»^{۳۶}؛ و به واسطه باران انواع میوه های گوناگون و رنگارنگ پدید آوردیم...».

^{۳۴} .سوره انعام، آیه ۵۹

^{۳۵} .سوره زمر، آیه ۲۱

^{۳۶} .سوره فاطر، آیه ۲۷

با وجود اینکه آب باران یکی است اگر مقتضای بیرون آمدن میوه ها همین باران بود باید همه میوه ها به یک رنگ باشد؛ پس همین اختلاف رنگ ها دلیلی بر تدبیر الهی در این رنگ آمیزی است.

دگرگونی زبان ها و رنگ های مردم نیز آیتی برای دانشمندان دانسته شده است.

« وَمِنْ آيَاتِهِ خُلُقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ^{۳۷}؛ و یکی از آیات (قدرت) او خلقت آسمانها و زمین است و یکی دیگر اختلاف زبانها و رنگهای شما آدمیان، که در این امور نیز ادله‌ای (از صنع و حکمت حق) برای دانشمندان عالم آشکار است».

امام علی (علیه السلام) رنگارنگی پرهای طاووس را سبب بروز احساسی همچون تکبر در وی می‌داند. ایشان می‌فرمایند: «کأنه قلع عنجه نوتیه، یختال بالوانه^{۳۸}... گویا آن دم مانند بادبان کشتی است که کشتی بان آن را از جانبی به جانب دیگر می‌گرداند و او به رنگهایش تکبر نموده و به خود می‌نازد».

اینگونه است که علم روانشناسی امروزه ثابت کرده است. که هر کدام از رنگها نشانه و یا درمان هستند و در ایجاد جاذبه و دافعه‌ی توازن و تعادل بین ذرات عالم می‌توانند موثر باشند و حتی گاهی همین رنگ ها راز دل خلیق را رو می‌کند؛ به گونه‌ای که علاقه هر شخص به رنگی خاص از شخصیت درونی و ذوق او دارد.

رنگ های روشن خوشحال کننده و رنگ تیره غم انگیز هستند و رنگ های سرخ و قرمز، تقویت کننده و محرک می باشند. پزشکان قرون وسطی نور قرمز را در معالجه آبله و سرخک و منخملک و بسیاریاز بیماری های پوستی به کار می بردند این رنگ اشتها آور نیز هست و به همین جهت مناسب است در وسایل آشپزخانه به کار رود. روستاییان نیز به اینگونه رنگ ها بیشتر تمایل دارند. رنگ های سبز آرامش دهنده و استراحت

^{۳۷}. سوره روم، آیه ۲۲.

^{۳۸}. محمد بن حسین، شریف الرضی، نهج البلاغه، محمد دشتی، قم، مشهور، ۱۳۷۹، خطبه ۱۶۴

دهنده هستند و شهری ها اینگونه رنگ های سرد مثل آبی و سبز را می پسندند. رنگ زرد، بسیاری از حشرات را دور می کند و حال آنکه اکثر گل ها به جهت وجود رنگ های مشتق از قرمز، جاذب حشراتی مانند زنبور می باشند. اگر این گل ها در دامنه ی تپه ی قرمز رنگ وجود داشته باشند، زنبور ها مسلما در یافتن مسیر خود به سمت گلها دچار مشکل و اشتباه می شوند. در بیمارستان های روانی بیماران تند خود را تحت تاثیر مداوم رنگ آبی و بیماران منزوی و بی تحرک را با رنگ زرد مداوا می کند؛ زیرا این رنگ تحریک کننده ذهن و هوش نیز هست، و شدیداً موجب تقویت فکر انسان می گردد. خداوند این رنگ را برای تسکین و آرامش ناراحتی و خستگی ها آفریده است.

رنگ آبی:

آنجا که خداوند متعال فرمود: «فالق الإصباح وجعل الیل سکنا^{۳۹}؛ خداست شکافنده پرده صبحگاهان و اوشب را برای آسایش خلق قرار داد».

رنگ شناسان معتقدند: رنگ آبی تیره (رنگ شب) ساختار آرامش و سکوت کامل ست.

این رنگ از یک تاثیر آرام بخش در سیستم اعصاب برخوردار است. فشار خون، نبض و تنفس، در اثر آن کاهش می یابد و در عین حال بدن، تجدید قوا می کند و نیرو می گیرد. چنین به نظر می رسد که یکی از دلایل تاکید اسلام برای تهجد و شب زنده داری نیز همین باشد؛ چرا که انسان در لباس شب، از آرامشی بهره مند می شود، که حتی اثر آن به معاش در روز هم کشیده می شود. این رنگ، یک رنگ مقدس است که در بین مردم محترم شمرده می شود در واقع گنبد ها و مناره های آبی پلی بین آسمان و زمین محسوب می شود.^{۴۰}

^{۳۹}.سوره انعام، آیه ۹۶.
^{۴۰}. ریحانه قاسمی، اسرار رنگ ها، ص ۱۶.

رنگ زرد:

با توجه به آیات قرآن و احادیث خواص رنگ زرد را میتوان چنین بیان کرد:

۱. گرما بخشی

۲. مسرت بخشی و نشاط آور بودن

۳. تقویت قوه جنسی

۴. تحریک کنندگی

«قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوُثُهَا تَسْرُ النَّاطِرِينَ».^{۴۱}

در این آیه صفراء با صفت فاقع آمده است. این چیش در بر دارنده نکته ی مهمی در مورد رنگ زرد می باشد، زیرا فاقع از نظر لغوی به معنای زرد یک دست پررنگ خالص می باشد و از دقت معنای آن چنین استفاده می شود که رنگ زرد با ویژگی های مذکور تشابه زیادی با رنگ موی شتر دارد. زیرا اغلب، رنگ موی شتران زرد پررنگ یک دست است.

رنگ زرد از آنجایی که مورد بحث ماست، از آنجایی است که مردم به موسی می گویند: از پروردگارت بخواهد که رنگ آن گاو را برای ما روشن کند. خداوند پاسخ می دهد: گاوی که باید کشته شود، باید گاوزردی باشد. آن هم زرد یکدست نه زرد به همراه رنگ دیگر. در بخش پایانی همین آیه به یک حقیقت روانی اشاره شده که حائز اهمیت فراوان است و تا ایجاد سرور در بینندگان و تماشاچیان است.

^{۴۱}. سوره بقره، آیه ۶۹.

می توان از پیام قطعی آیه تجاوز کرد و آن را به جاهای دیگر هم سرایت داد. مثلاً می توان گفت گاو زرد ملاک نیست، بلکه هر حیوان دیگر و هر چیز دیگری که رنگش شاد باشد محبوب است. مؤید این نظر، روایاتی است که در آن ها پوشیدن کفش های زرد توصیه شده است. از جمله روایتی از امام صادق (علیه السلام) که فرموده است: «هرکس کفش زرد بپوشد تا زمانی که آن کفش کهنه نگردد در سرور خواهد بود».^{۴۲}

این روشن است که منظور امام آن نیست که هر کس زرد بپوشد همه ی مصیبت هایش را از یاد می برد و همه اندوه هایش به شادمانی تبدیل می گردد، بلکه منظور آن است که در مقایسه رنگ های دیگر با رنگ زرد، رنگ زرد چنین ویژگی سرور آفرینی دارد، که رنگ های دیگر فاقد آن هستند.

خداوند در قرآن کریم در این باره می فرماید:

«إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ ۖ كَأَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌ ۗ»؛ آن آتش هر شراری بیفکند شعله اش مانند قصری است * گویی کهاشترانی زرد گونند».

در آیه فوق «جماله»^{۴۳} جمع جمل به معنی شتر و «صفر» جمع صفرابه معنی زرد است.

در این آیه وجه شبه، رنگ زرد، شعله و سرعت آن می باشد که نتیجه چنین حالتی حرارت بخشی زیاد است. یعنی شعله های جهنم همانند شتران زردی هستند که از نظر تندی با سرعت زیاد به هم می پیچند. بنابراین حرارت بخشی یکی از خواص رنگ زرد می باشد.

با توجه به آیه مورد بحث «قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْ هُتَّهَا تَسْرًا لِنَظِيرِينَ»^{۴۴}. خاصیت دوم رنگ زرد، مسرت بخشی آن می باشد. همان طور که در معنای «فاقع» بیان شد، رنگ زرد مورد نظر در آیه فوق، رنگ

^{۴۲}. ابوعلی فضل بن حسن طبرسی، ترجمه مجمع البیان، محمدبیسونوی، قم، بیان جوان، ۱۳۹۰، ج ۱، ذیل آیه ۶۹

^{۴۳}. سوره مرسلات، آیت ۳۲ و ۳۳.

^{۴۴}. مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۱، ج ۲۵، ص ۴۱۹.

^{۴۵}. سوره بقره، آیه ۶۹.

زردی با ویژگی های خاص (یکدست، خالص، پررنگ) است. به عقیده ی عده ای چنین رنگی، منظری زیبا دارد، زیرا قرآن کریم در ادامه آیه، با بیان «تَسْرُّ النَّاطِرِينَ» به این امر اشاره آشکار فرموده است.

امام صادق(ع) می فرماید: «هرکس کفشی با رنگ زرد بپوشد تا زمانی که در پایش است در خوشحالی بهسر می برد».^{۴۶} و نیز از امام علی(ع) نقل شده است: «هرکس کفش زرد بپوشد کدورت و غصه اش کاهش می یابد».^{۴۷}

بنابراین ب استناد به شواهد قرآنی و روایی مسرت بخش بودن، خاصیت دوم رنگ زرد می باشد و امروزه این امر برای روانشناسان نیز امری اثبات شده است و آن ها معتقدند که: این رنگ علاوه بر حرارت بخشی، مظهر شادی آفرینی می باشد. از این رو در درمان بعضی از بیماری های عصبی از آن ستفاده می کنند.

امام صادق(علیه السلام) می فرماید: «از کفش زرد استفاده کنید زیرا در آن سه خصلت زیر است:

۱. چشم را نورانی می کند.

۲. قوه ی جنسی را تقویت می کند.

۳. غم و غصه را از بین می برد».^{۴۸}

امام باقر(علیه السلام) می فرماید: «ما لباس زرد را در خانه می پوشیم».^{۴۹} ایشان در بیان علت پوشش چنین لباسی در منزل فرموده اند: «همانا با زنی از قریش ازدواج کردم».^{۵۰} از فرمایشات امام باقر(علیه السلام) «دو خاصیت مهم رنگ زرد استفاده می شود:

۱. مسرت و نشاط آور بودن

^{۴۶} عبد علی بن جمعه حویزی، تفسیر نور الثقلین، هشتم رسولي، قم، اسماعیلیان، ۱۴۱۵ق، ج ۱، ص ۹۰.

^{۴۷} همان.

^{۴۸} همان.

^{۴۹} محمدحسین طباطبایی، سنن النبی، حسین استادولوی، تهران، پیام آزادی، ۱۳۸۱، ص ۱۳۴.

^{۵۰} همان.

۲. تحریک کنندگی.^{۵۱}

ایشان به صراحت اهمیت و جایگاه این رنگ را در زندگی زناشویی بیان می کند. چون انسان موجودی است که از لحاظ فطری زیبا خلق شده و دوستدار زیبایی می باشد، و برای هر دو جنس، افزایش حفظ زیبایی ظاهر همیشه جای خود را محفوظ نگه داشته و ارزش بالایی دارد. به همین علت به زن و مرد هر دو سفارش شده که جهت رعایت حقوق یکدیگر نسبت به آراستگی ظاهر کوشا باشند.

همانطور که بیان شد، رنگ ها می توانند یک عامل برای آراستگی زن و مرد در زندگی زناشویی محسوب شوند و در تداوم روابط بین همسران نقش مهم ایفا کنند.

در همین راستا ابوخلد از سیره امام سجاد (علیه السلام) روایت می کند: «روزی به خدمت امام زین العابدین (علیه السلام) رسیدم و ایشان را با لباسی در اتافی مزین به رنگ شیری دیدم، مدت کمی در آنجا نشستم سپس جهت برگشتن بلند شدم، امام فرمود: «فردا به سوی من بیا» فردای آن روز دوباره به حضور ایشان رفتم. دیدم در منزلشان باز است و کسی در آنجا نیست امام مرا مورد خطاب قرار داد و فرمود: «داخل شو» و وقتی داخل شدم دیدم امام در خانه ای گلی بر روی حصیر در حالی که لباس خشن به تن دارد نشسته است. امام فرمود: «دیروز نزدیک به زمان عروسی بود و من به خاطر همسرم آراسته بودم.»^{۵۲}

رنگ زرد نشاط آور و چشمگیر عنوان شده است و اثر آن به صورت روشنی و شادمانی و درخشانی ظاهر می شود. رنگ در بستر های مختلف، معانی متفاوتی دارند همچنان که در جای دیگر از قرآن کریم شراره های آتش به شتران «زرد مو» تشبیه شده است؛ تا این زردی، شدت شراره های آتش را به تصویر کشد و بر روان آدمی اثر گذارد. «إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ * كَأَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌ»^{۵۳}؛ آن آتش هر شراری بیفکند شعله اش

^{۵۱}. همان.

^{۵۲}. محمد باقر بن محمد بن تقی مجلسی، بحار الانوار، محمد باقر محمودی، بیروت- لبنان، دار الکتب الإسلامیة، ج ۶، ص ۲۹۳.

^{۵۳}. سوره مرسلات، آیه ۳۲ و ۳۳.

مانند قصری است* گویی که اشترانی زرد گونند.» بر خلاف حیوانات، رنگ زرد روشن در چهره انسان، حکایت از ضعف و بیماری او دارد. چنانکه در دعایی از حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) جهت درخواست نزول مانده آسمانی از خداوند برای خانواده اش آمده است که: «أَنْ النَّبِيَّ دَخَلَ عَلَيَّ فَاطِمَةَ (سلام الله علیها): فَظَنَرْتُ إِلَى صَفَرٍ وَجَهَّاهُ وَتَغْيِرُ حُدُقَتِيكَ؟ فَقَالَ لَهَا: يَا بِنِيَّةَ، مَا الَّذِي أَرَاهُ مِنْ صَفَرٍ وَجَهَّكَ وَتَغْيِرُ حُدُقَتِيكَ؟ فَقَالَتْ: يَا أَبَتِ إِنَّ لَنَا ثَلَاثًا مَا طَعَمْنَا طَعَامًا...»^{۵۴} پیامبر (صلوات الله علیه و آله) داخل شدند و دیدند که دخترشان روی زرد و چشمان بیمار گونه دارد. به او فرمود دخترم چرا اینگونه ای؟ حضرت زهرا (سلام الله علیها) فرمودند: پدر! سه روز است که من و خانواده ام چیزی نخورده ایم...

در سنت پیامبر اسلام و ائمه اطهار به کفش سیاه و نعل زرد رنگ سفارش شده است که: «من السنه الخلفاء السود و النعل الصفراء»^{۵۵} و پیامبر اسلام (صلوات الله علیه و آله) فرموده اند: «بر تو باد به نعل زرد که چشم را جلا می دهد و ذکر را سخت می کند (محکم و قوی می کند) و غم را برطرف می کند».^{۵۶} امام باقر (علیه السلام) نیز می فرماید: «کتا نلبس المصفر فی البیت»^{۵۷}؛ ما در خانه لباس زرد رنگ می پوشیم.

رنگ سبز:

در قرآن کریم، از میان همه ی رنگ ها به رنگ سبز به عنوان لباس بهشتیان شده است که به آن اشاره خواهیم کرد. اگر آب مایه حیات است رنگ سبز نشانه طراوت و زندگی می باشد چرا که طبیعت این رنگ لباس حیات به تن می کند. خداوند متعال این شگفتی را به صورت زیبا ترسیم کرده است و می فرماید: «... وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ...»^{۵۸}؛ و از آب هر چیز زنده ای را آفریدیم».

^{۵۴} . محمدباقر بن محمدتقی مجلسی، بحار الانوار، محمدباقر محمودی، بیروت- لبنان، دار الکتب الإسلامیة، ج ۴۳، ص ۷۳ .

^{۵۵} . علامه طباطبایی، سنن النبی، حسین استاد ولی، تهران، پیام آزادی، ۱۳۸۵، نهم، ص ۱۳۲ .

^{۵۶} . علامه مجلسی، حلیة المتقین، قم، مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۵، اول، ص ۱۳ و ۱۲ .

^{۵۷} . علامه طباطبایی، سنن النبی، ص ۱۳۹ .

^{۵۸} .سوره انبیا، آیه ۳۰ .

«... فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا...»^{۵۹} پس هر نبات را بدان رویاندیم و سبزه‌ها را از زمین برآوردیم

و از آن سبزه‌ها دانه‌هاییکه بر روی هم چیده شده بیرون آریم...».

در مورد رنگ سبز نیز آیات زیادی وجود دارد: خداوند در قرآن فرموده است: «الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ

الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقَدُونَ»؛ آن خدایی که از درخت سبز و تر برای انتفاع شما آتش قرار داده که (برای حاجتی

کهخواهید) بر می‌افروزید.».

وهمچنین در مورد لباس و تکیه گاه بهشتیان بر بالش ابریشمی سبز و بساط زیبا تکیه زده اند. و در قرآن چنین

می‌فرماید: «... وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ»^{۶۱}...؛ لباس‌های سبز حریر و دیبا در پوشند و بر تخت‌ها

تکیه زنند.».

این رنگ نمایان گر عزم راسخ، پایداری و مقاومت در برابر تغییرات نیز می‌باشد. مصداق این صبر و پایداری

را در درختان سبز می‌بینیم. در قرآن کریم رنگ درختان بهشتی را اینگونه توصیف می‌کند: «مُذْكَأَتَانِ»^{۶۲}؛ که

درختان آن دو بهشت در منتهای سبزی و خرمی است.».

رنگ سبز، رنگ گیاهان و طبیعت است و خداوند آنها را مظهر مسرت و شادی معرفی می‌کند... فَأَنْبِتْنَا

بِهَدَاتٍ ذَاتِ بَهْجَةٍ...»^{۶۳} پس به وسیله باران باغ‌هایی شادی آور و نشاط آوریجاد کردیم. در تعریف بهجت

آورده که «البهجة حسن اللون و ظهور السرور فيه»^{۶۴} بهجت بهترین رنگ است و شادی و نشاط در آن ظهور

دارد.

^{۵۹}سوره انعام، آیه ۹۹.

^{۶۰}سوره یس، آیه ۸۰.

^{۶۱}سوره کهف، آیه ۳۱.

^{۶۲}سوره الرحمن، آیه ۶۴.

^{۶۳}سوره نمل، آیه ۶۰.

^{۶۴}حسین بن محمد راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، غلام رضا خسروی، قم، نشر نوید اسلام، ۱۳۹۰، زیرماده بهج.

امام علی (علیه السلام) نگاه به سبزه و چمن رادعا و تعویذی برای درمان بیماری‌ها دانسته اند و فرمودند: «وَالنَّظْرُ إِلَى الْخَضِرَةِ نَشْرَةٌ».^{۶۵} امروزه دانشمندان رنگ سبز را برای درمان بیماری‌های عصبی و اختلالات روانی به کار می‌برند و آن را تعدیل‌کننده نور خورشید توصیف کرده‌اند. رنگ سبز، در سیستم عصبی برای بی‌خوابی‌ها و خستگی‌ها موثر است. فشارخون را کم می‌کند و مویرگ‌ها را منبسط می‌کند. عده بسیاری از سادات عصر حاضر به نشانه انتساب به خاندان پیامبر (صلی الله علیه وآله) عمامه سبز می‌پوشند یا شال سبز به گردن می‌اندازند؛ زیرا روایات در این زمینه موجود است که: پیامبرگرامی اسلام (صلی الله علیه وآله) واز لباس سبز خوششان می‌آمده و فرموده‌اند: «وَكَانَ يَعْجِبُهُ الثِّيَابُ الْخَضِرُ».^{۶۶}

امام صادق (علیه السلام) در بیان خاصیت رنگ سبز می‌فرماید: «سه چیز غم و غصه را از بین می‌برد:

۱. آب ۲. رنگ سبز ۳. خوش رویی».^{۶۷}

رنگ سبز علاوه بر اینکه بر سلامت روح انسان تاثیر دارد، بر رشد و سلامتی جسم نیز موثر است.

رنگ قرمز:

باتوجه به اینکه هدایت‌تکوینی خداوند متعال انسان‌ها را نیز شامل می‌شود، لذا خداوند متعال به طور غیر مستقیم انسان را دعوت به توجه کردن نسبت به محیط اطراف خود می‌کند، که به طور ناخودآگاه روان آدمی متأثر از رنگ‌ها در پیرامون اطراف زندگی خود می‌شوند. از جمله رنگ قرمز که خداوند متعال به آن اشاره کرده است: «أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا ۚ وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيْضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ»^{۶۸}؛ آیا ندیدی که خدا باران را از آسمان فرود آورد، و به آن انواع میوه‌های گوناگون و

^{۶۵}. نهج ابلاغه، حکمت ۴۰۰.

^{۶۶}. علامه طباطبائی، سنن النبی، حسین استاد ولی، تهران، پیام آزادی، ۱۳۸۵، ص ۲۰.

^{۶۷}. محمد باقر بن محمد تقی مجلسی، بحارالانوار، محمدباقر محمودی، بیروت-لبنان، دارالکتب الاسلامی، ج ۱۰۴، ص ۴۵.

^{۶۸}. سوره فاطر، آیه ۲۷.

رنگارنگ پدید آوردیم؟ و (در زمین) از کوهها طرق زیادو اصناف و رنگهای مختلف سفید و سرخ و سیاه هست (که خدا خلقت فرمود).

خداوند متعال در قرآن کریم از رنگ قرمز به عنوان رنگ کوه ها در پر پیچ و خم کوهستانی تعبیر کرده، که با اندکی تأمل در آیه فوق به جایگاه رنگ قرمز در علم زمین شناسی پی می بریم زیرا کوه های سرخ رنگ منبع عظیم آتشفشانی هستند و مدام در حالت تلاطم می باشند. که نماد اصلی این کوه ها، گرم و فعال بودن آن ها است به همین علت در اثر تغییرات جغرافیایی شروع به فوران می کنند و در آیه دیگر، س سرخی دگرگونی های صحفه آسمان به هنگام قیامت به این رنگ تشبیه شده است. با این بیان که: «فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ»^{۶۹} پس آن گاه که آسمان شکافته شود تا چون گل سرخ گون و چون روغن مذاب و روان گردد (آن روز سخت هولناک از گنه پشیمان شوید).

که وردت در این آیه به معنای گلگون، تداعی کننده سرخی آسمان در هنگام قیامت است. که وجه شبه این تشبیه همان گرم بودن و فعال بودن زیاد است.

آنچه از تأمل در آیات و روایات به وضوح بدست می آید این است که :

۱. رنگ ها خیر و شر مطلق نیستند و هر رنگ دارای جنبه های روانی مثبت و گاه منفی در بستر های متفاوت می باشد.

۲. قرآن انطباق وحی با واقعیت است و فطرت انسانی با کلام خداوند متعال همواره یک سو و هم جهت می باشد. لذا بهترین رنگ ها از جانب خداوند متعال در قرآن اینگونه معرفی شده است:

«صِبْغَةَ اللَّهِ مَنَّا حَسَنٌ مِّنَ اللَّهِ صِبْغَةً»^{۷۰}....؛ بهترین رنگ، رنگ خدایی است و ما بنده اویم...

^{۶۹}سوره الرحمن، آیه ۳۷.
^{۷۰}سوره بقره، آیه ۱۳۸.

امام صادق (علیه السلام) در این زمینه فرموده اند: «الصبغة هي الإسلام»^{۷۱}: آن رنگ آمیزی ، اسلام است».

وبندگی ماء، تنها با رنگ خدایی معنا دارد.

بنابراین از مهم ترین اهداف به دست آمده از این مبحث این که رنگ ها در زندگی انسان نقش های

متفاوتی دارند و روح و روان انسان نیز متأثر از رنگ ها می باشد.

فصل سوم:

^{۷۱}. محمد بن یغوب کلینی، اصول کافی، محمدباقر کمره ای، تهران، المکتبه الإسلام، ج ۳، ص ۲۳۰.

تأثیر رنگ بر روان انسان از دیدگاه روان شناسان

با توجه به این که هر آدمی شخصیت و روانش متأثر از رنگ های اطراف پیرامونش می باشد. لذا محقق در صدد است که در این مبحث تأثیرات رنگ ها بر حالات و روان انسان را مورد بررسی قرار دهد.

لذا هر فرد آگاه و مطلع در تلاش است تا در انتخاب رنگ ها و نحوه ی استفاده ی درست و به جا از هر کدام از این رنگ ها را دقت لازم را به کار گیرد. چرا که از نظر روانشناسان هر کدام از رنگ های سرد و گرم به طور مستقیم و غیر مستقیم بر روان و روح انسان تأثیر وافر می گذارند، که در این مبحث دیدگاه های مختلف روان شناسان مورد بررسی قرار می گیرد.

گفتار اول: اثرات رنگ بر روح انسان

بدیهی است کیفیت تاثیر انسان از رنگ ها ماهیت کاملا روانی دارد و به طور غیر مستقیم در هنجارها و واکنشهای او موثر است؛ به گونه ای که استفاده نامناسب از رنگها، موجب بروز اغتشاشات روانی در انسان می شود. پیشرفت های دقیق علمی و آگاهی از معانی و مفاهیم حقیقی رنگ و تاثیر آن در روح و روان آدمی، روانشناسان را بر آن داشته است با دقت چگونگی گزینش و کاربرد رنگ ها توسط افراد به بررسی جنبه های پنهان شخصیت بپردازد.^{۷۲}

تاثیر گذاری و کاربرد روانی رنگ و بررسی روانشناسانه آن در میان اقوام و ملت های گوناگون متفاوت می باشد.

رنگ ها آنچنان در روح و روان آدمی اثر میگذارند که موجب تغییر رفتار وی میشوند و این نوع تغییر به انسان و رنگ زیر مجموعه ای از نظام کل و جهان تحول در خصوصیات و شخصیت افراد منجر میگردد. میباشند، لذا انسان و رنگ و طبیعت دائما در تعامل با هم بوده و در نهایت انسان محصور در چهار دیواری طبیعت را تحت تأثیر کلی و محسوس قرار میدهند. یک رنگ بخش میانی مغز را تحریک میکند و در نتیجه بر اعصاب و روان انسان اثر میگذارد.^{۷۳}

با وجودی که اثر رنگ ها تاحدودی ذهنی است و در مورد اشخاص مختلف فرق می کند اما برخی از تاثیرات رنگ ها دارای معنی یگانه ای در سراسر جهان هستند، رنگ هایی که در طیف رنگ ها، در ناحیه ی قرمز قرار دارند به عنوان رنگ های گرم شناخته می شوند که این دامنه اش از احساسات گرم و صمیمانه تا احساس خشم و عصبانیت متغیر است.

^{۷۲}. محمد جواد قاسم زاده، کودک رنگ انتخاب، قم، شمیم قلم، ۱۳۹۱، ص ۵۳.
^{۷۳}. مهدی علی اکبر زاده، رنگ و تربیت، تهران، میشا، ۱۳۹۷، ص ۱۵ تا ۲۵.

رنگ هایی که در ناحیه ی آبی طیف قرار دارند، رنگ های سرد نامیده می شوند و شامل آبی، ارغوانی و سبز هستند. این رنگ ها معمولاً آرامش بخش هستند اما گاهی نیز ممکن است احساس غمگینی و بی تفاوتی را به ذهن می آورند.^{۷۴}

و رنگ هایی مثل زرد و قرمز و نارنجی رنگ های گرم نامیده می شوند، که معمولاً از میل و هیجان گرم تری برخوردار هستند.

رنگ مشکی: از این رنگ می توان به هنگامی که افراد دارای مشکلات روحی شده اند استفاده کرد، اما اگر یک فرد از این رنگ زیاد استفاده کند اثری عکس بر روی انسان خواهد داشت و باعث افسردگی می شود، دانشمندان اعتقاد دارند که رنگ سیاه را نباید به تنهای به تن کرد و بهتر است هنگام پوشیدن آن از رنگ های دیگر نیز استفاده شود.

رنگ قرمز: این رنگ دارای انرژی بسیار فروا نمی باشد که می تواند احساسات انسان را به شدت تحریک کند، تاثیر این رنگ تا آنجا است که می تواند عمل گردش خون در انسان را افزایش دهد و در مراحلی باعث بهبود سرما خوردگی در انسان شود.

رنگ نارنجی: این رنگ به عنوان نشانه شادابی و نشاط است، این رنگ می تواند باعث تقویت سیستم عصبی در انسان شود از این رنگ حتی می توان در درمان بیماری های دستگاه گوارش نیز استفاده کرد.

رنگ زرد: از رنگ زرد در درمان بیماری های نظیر افسردگی و ناامیدی استفاده می شود.

^{۷۴} محمد جواد قاسم زاده، کودک رنگ انتخاب، ص ۱۳.

رنگ سبز: این رنگ را که در جهان به عنوان رنگ صلح و آرامش می دانند، یکی از رنگ های بسیار قوی در تقویت روح و روان آدمی است. این رنگ باعث تقویت عملکرد قلب و درمان بیماری میگرن نقش اساسی را دارد.

رنگ آبی: رنگ آبی رنگی انرژی زا و حالتی خنک کننده دارد و در درمان بعضی از بیماری های نظیر فشار خون بالا، بیماری های گلو و حنجره و درمان زردی در کودکان استفاده می شود.

رنگ صورتی: رنگ صورتی دارای نیروی خاصی است که می تواند غده تیموس در انسان را تحت تاثیر قرار داده و باعث افزایش روحیه در انسان شود.

رنگ قهوه‌ای: این رنگ با داشتن انرژی خاصی می تواند روحیه افراد را متعادل کند.^{۷۰}

برخی روانشناسان معتقدند که رنگ ها از نظر فیزیولوژیک و روحی روانی بر انسان ها، حیوانات و حتی گیاهان تاثیر می گذارند؛ تاثیری که می توان از آن، در کاهش برخی از بیماری ها و افزایش یا کاهش برخی حالات روحی و روانی در انسان ها استفاده کرد. مثلاً می گویند رنگ قرمز، تاثیر مثبتی بر رشد گیاهان می گذارد و می توان از آن در ایجاد هیجان‌ات روحی رفتاری در پرندگان نیز استفاده کرد. قرمز، رنگ شور و هیجان و برانگیختگی احساس است؛ در حالی که آبی، رنگ آرامش و سکون و کاهش هیجان‌ات به حساب می آید. به کارگیری رنگ آبی در فضای اتاق خواب (تخت خواب، ملحفه، پتو و...)، مکانی آرام و دور از تنش را برای اوقات خواب فراهم می کند و به همین دلیل، توصیه می شود دیوار های اتاق را با رنگ های سرد و ملایم مانند (آبی و یا آبی مایل سبز) رنگ آمیزی کنیم و در سایر اجزای اتاق نیز از رنگ های هماهنگ و مکمل بهره بگیریم. در واقع ، با توجه به شکل، اندازه و نوع کاربری فضا را می توان از تلفیق مناسب چند رنگ استفاده کرد. دیوار ها نقش پس زمینه فضا را ایفا می کند. رنگ پرده ها و مبیل ها نیز از

^{۷۰} سلیت خیرگزاری دانشجویان ایران «ایسنا»، استان مرکزی.

اهمیت زیادی برخوردار است و باید رنگ سایر اجزای اتاق را متناسب با آن انتخاب کرد. توصیه می شود هیچ وقت برای یک فضا به طور مطلق از یک رنگ استفاده نکنید، بلکه با استفاده از بازی با رنگ های مختلف در قالب اجسام و حتی نور های رنگی فضای اتاق را زیبا تر و مناسب تر جلوه دهید. در انتخاب رنگ ها خوب است به خصوصیات شخصیتی و نوع نیاز روانی و فیزیولوژی باید توجه شود و رنگ ها بدون این که انسان متوجه شود، هر لحظه دارند زندگی وی را تحت تاثیر قرار می دهند. صحنه های ترسناک فیلم ها معمولا پر است از رنگ های آبی و سورمه ای؛ تا به این وسیله حس ترس و سرما به آدمی القا شود. در این حالت، عضلات منقبض می شوند و ترس به شکل ملموس تری در چهره ی افراد آشکار می گردد. در آسایشگاه های اعصاب و روان هم معمولا از رنگ های خاکستری چرک معمولا زیاد استفاده می شود؛ چون این رنگ باعث کاهش اعتماد به نفس و در نتیجه، عدم مقاومت بیماران نسبت به تصمیم گیری های تیم درمانی می شود. اما متاسفانه در حال حاضر، رنگ غالب در بسیاری از سازمان ها و اداره ها و حتی مدارس به دلیل کهنه گی و آلودگی ابزار و ادوات، به این رنگ متمایل شده است. در سنین رشد، بچه ها نیاز دارند با محرک های مختلفی از جمله محرک های رنگی گوناگون مواجه شوند. استفاده از ملحفه های رنگی، پرده های گل دار و لباس های الوان باعث تحریک بیشتر مغز و فعالیت بیشتر کودک در سنین رشد می شود.^{۷۶}

در نتیجه تنوع رنگ ها و ویژگی سرد و گرم بودن آنها، و نحوه ی چگونگی استفاده از آن ها و واکنش های اخلاقی و حالات روحی و روانی انسان بی تأثیر از رنگ ها نیست و می توان گفت که زندگی در یک محیط و جامعه ایی با تنوع رنگی فراوان، به آدمی جسارت ابراز وجود می دهد و هرچه رنگ های اطراف آدمی محدود تر باشد، این جسارت کاهش پیدا می کند.

^{۷۶}. محمدجواد قاسم زاده، رنگ کودک زندگی، ص ۸۷ و ۸۸.

گفتار دوم: تاثیر رنگ در شخصیت

رنگ زمانی ظاهر می شود که فرکانس نوری^{۷۷} در محیطی متناسب شدت گرفته و متظاهر گردد. رنگ علی رغم خصوصیات انگیزه، هوس، شادمانی، ساختاری و حتی تهیجی، دارای خصوصیات سوزاننده و برنده نیز هست. هر رنگ دارای خصوصیات منحصر به درمانی و تعادل برانگیزی است. یکی دیگر از خصوصیات رنگ ها این است که می توانند تا اعماق نیروی ادراک و شعور ما نفوذ نمایند.^{۷۸}

در بسیاری از موارد، تأثیرات رنگ ها در تغییر حالت افراد، تاثیراتی زودگذر و موقتی بوده است. در این مبحث به برخی از رنگ های گرم و سرد برای آشنایی و آگاهی مخاطبین اشاره می شود، از جمله رنگ آبی، رنگ اعتدال است و موافق همه ی مزاج انسان هاست و رنگ سبز هم معتدل می باشد و گرایش به سوی گرمی آرام بخش دارد و رنگ سیاه و سفید هر دو سرد هستند ولی رنگ سیاه سرد و خشک و رنگ سفید سرد و تراست رنگ قرمز گرم و انرژی بخش و تحریک کننده است و رنگ زرد و نارنجی گرم و نشاط بخش است. و سایر رنگ هایی که در علم روان شناسی مورد بررسی قرار گرفته است، که شخصیت انسان به نوعی متأثر از هر کدام این رنگ ها می باشد.

رنگ سیاه

سیاه تمام نورها را در طیف رنگ ها جذب می کند. سیاه معمولاً به عنوان نماد ترس یا شیطان مورد استفاده قرار می گیرد اما نشانگر قدرت نیز شناخته می شود. از رنگ سیاه برای نشان دادن شخصیت های خطرناک مثل دزادکولا و یا جادوگران استفاده می شود. پس می بایست در مورد انتخاب این رنگ در محیط پیرامون کودکان پرهیز شود.

^{۷۷} نام بخشی از طیف الکترومغناطیسی است که با چشم انسان قابل تشخیص و دیدن است.
^{۷۸} محمد جواد قاسم زاده، رنگ کودک زندگی، ص ۸۱.

رنگ سیاه در بسیاری از فرهنگ ها برای مراسم سوگواری مورد استفاده قرار می گیرد. این رنگ هم چنین نشان گر غمگینی، جذایت جنسی و رسمی بودن است. در مصر قدیم، رنگ سیاه نشانگر زندگی و تولد دوباره بود.

رنگ سیاه معمولاً به دلیل لاغر نشان دادن در نمایش های مد مورد استفاده قرار می گیرند.^{۷۹}

رنگ سفید

رنگ سفید نماد معصومیت و پاکی است. رنگ سفید می تواند در انسان احساس فضای بیشتر به وجود آورد. رنگ سفید معمولاً نشان گر سرما، پاکیزگی و آرامش است. اتاقی که کاملاً به رنگ سفید نقاشی شده باشد ممکن است جادار و بزرگ به نظر آید اما خالی و سرد است. بیمارستان ها و کادر پزشکی از رنگ سفید برای ایجاد حس پاکیزگی استفاده می کنند. برخلاف رنگ سیاه از رنگ سفید برای لباس و وسایل کودکان برای آنها آرامش بخش است.^{۸۰}

رنگ قرمز

رنگ قرمز، رنگ گرمی است که برانگیزاننده هیجانان قوی است و نشانگر عشق، حرارت و صمیمیت، به وجود آورنده ی احساس شور و هیجان، تحریک کننده احساس خشم و عصبانیت است.^{۸۱}

رنگ آبی

آبی، رنگ مورد علاقه بسیاری از مردم و محبوب ترین رنگ در بین مردان است. رنگ آبی، احساس آرامش را به ذهن می آورد و معمولاً نشانگر صلح، امنیت و نظم است. رنگ آبی، می تواند احساس غم، درون

^{۷۹} همان، ص ۱۵.

^{۸۰} محمد جوانقاسم زاده، رنگ کودک زندگی، ص ۱۵.

^{۸۱} محمد جواد قاسم زاده، رنگ کودک زندگی، ص ۱۵.

گرایی و یا گوشه گیری را در بعضی افراد به وجود آورد. رنگ آبی معمولا برای دکور دفاتر مورد استفاده قرار می گیرد زیرا تحقیقات نشان داده است که افراد در اتاق های آبی کارایی بیشتری دارند.

رنگ آبی با وجودی که از محبوب ترین رنگ هاست اما یکی از رنگ هایی است که کم ترین اشتها را برمی انگیزد. در برخی از برنامه های کاهش وزن توصیه می شود که غذای خود را در بشقاب های آبی بکشید. رنگ آبی به ندرت به صورت طبیعی در خوراکی ها وجود دارد. هم چنین رنگ آبی غذا معمولا به عنوان نشانه ی فاسد بودن و یا سمی بودن آن در نظر گرفته می شود.

گفته می شود آبی می تواند باعث کاهش ضربان قلب و حرارت بدن گردد. پژوهش ها نشان داده اند که در بسیاری از موارد، تاثیرات رنگ ها در تغییر حالت افراد، تاثیر زود گذر و موقتی بوده است.^{۸۲}

از نظر گوته : «آبی، رنگی نسبتا سرد، رنگ آسمان، رنگ دریا، رنگی آرامشبخش، رنگ اعتماد، رنگ تعهد، رنگ زیبایی، رنگ دلتنگی. و همچنین رنگ تخیل، رنگ رویاها، رنگ گذشت کردن است. آبی نماد آگاهی روحانی و نزدیکی به خداوند است»^{۸۳}.

آبی رنگ آسمان ،اقیانوس و خواب می باشد آبی یعنی حقیقت، عقل، مکاشفه، خرد، صداقت، وفا داری، ثبات، عفت، خصلت آدم عفیف ، خوش نامی ، بلند همتی، دور اندیشی، صلح ، خونسردی است. آبی رنگ ژرفاست، اصل مونث آب ها به شکل آسمان آبی رنگ و مادر کبیر، ایزدان یا نیروهای آسمانی ، مانند اژدها های نیلی رنگ است.آبی مناسب ترین رنگ برای فلسفه ، تفکر و تعقل و دومین رنگ عوام پسند است.

^{۸۲} محمد جواد قاسم زاده، رنگ کونک زندگی، ص ۱۶.
^{۸۳} مری باسلانو، شفا با کمک موسیقی، آذر عمرانی گرگری، تهران، ارسباران، ۱۳۸۴، ج ۱، ص ۵۹.

هندی ها، ایرانی ها و مصریان باستان همه رنگ آبی را معجزه آسا می دانستند و میگفتند که این رنگ بلا را دور میکند و درد را شفا مینماید. امروزه ثابت شده است. که نیاز بدن به هنگام بیماری به رنگ آبی بیشتر می شود. برای دور ساختن افکارمشوش باید از رنگ آبی کمک گرفته شود.

تاثیر این رنگ درافزایش فهم و یادگیری به اثبات رسیده است و برای درک مطلب کافی است در اتاقی که با نور آبی روشن شده است مطلبی را خوانده و به تجزیه و تحلیل آن پرداخته شود. این رنگ موجب می شود مواد شیمیایی که آرامش بخش هستند در بدن ترشح شود از طرف دیگر این رنگ موجب بالا رفتن سطح تمرکز و بهره وری فرد می شود. بنا براین بهتر است در محیط های اداری از این رنگ استفاده شود. طیف رنگ آبی خاصیت آرامش بخش زیادی دارد و برای کلاس هایی که دانش آموزان ناآرام و شلوغی دارد بسیار مناسب است، رنگ آبی مدیریت کلاس را برای معلم بسیار آسان می کند. مشکلات انضباطی را به حداقل می رساند و موجب بالا رفتن خلاقیت می شود. آبی رنگی است که آرامش نهفته در آسمان را به زمین منتقل می کند تا انسان ها ضمن آرام ساختن هیجانانگیز درونی خویش، برای تفکر در آن همواره به سوی بالا بنگرد. آبی نشان دهنده خداوند آسمان هاست. در تمام ادیان آسمانی به واسطه عظمت و بزرگی و دوراز دسترس بودن، همچنین به علت آرامش بخش بودن آن و احساس امنیت زایی، به عنوان جایگاه خداوند شناخته شده است. آبی همیشه نشان دهنده فکری برتر و مافوق طبیعی است و به علم بالا اشاره دارد.^{۸۴}

رنگ سبز

رنگ سبز، رنگ سردی است که نماد طبیعت، نشانگر آرامش، خوشبختی، سلامتی و حسادت است. پژوهشگران دریافته اند که رنگ سبز می تواند باعث افزایش قابلیت خواندن گردد. برخی از دانش آموزان و

^{۸۴}. ریحانه قاسمی، اسرار رنگ ها، قم، دار العلم، ۱۳۸۹، ص ۱۵.

دانشجویان با قرار دادن یک برگه ی شفاف سبز رنگ بر روی صفحه کتاب می توانند مطالب را با سرعت بیشتری از حد معمول بخوانند و درک کنند.^{۸۵}

رنگ سبز، از دیرباز نماد باروری بوده و در قرن پانزدهم برای لباس عروسی به کار می گرفتند. از رنگ سبز در دکوراسیون به دلیل اثر آرامش بخشی آن استفاده می شود. رنگ سبز باعث کاهش استرس می شود.^{۸۶}

رنگ زرد

رنگ زرد، رنگی گرم و شاد است. زرد به دلیل مقدار زیاد نوری که منعکس می کند، بیش تر از بقیه ی رنگ ها چشم را خسته می کند. استفاده از رنگ زرد برای پس زمینه ی کاغذ یا نمایشگر کامپیوتر می تواند باعث چشم درد یا در حالت های خاص، کاهش قدرت بینایی گردد.

رنگ زرد می تواند احساس رنجیدگی و خشم را به وجود آورد. با وجودی که رنگ زرد به عنوان یک رنگ شاد شناخته می شود اما بیش تر مردم در اتاق های رنگ زرد، هیجانشان را از دست می دهند و بچه ها نیز در اتاق های رنگ زرد بیش تر گریه می کنند. رنگ زرد باعث افزایش سوخت و ساز بدن انسان می گردد در میان رنگها، زرد بالاترین بازتابش را داشته و محرک فکر است. این رنگ، سمبل طبیعی آگاهی و روشنی است و روی ضمیر انسان، خلاقیت و مثبت اندیشی او اثر می گذارد بطوری که مثبت بودن را تداعی می کند؛ ولی در عین حال، معانی منفی زیادی دارد

زرد یکی از رنگهای اصلی است که با فعالیتهای ذهنی تداعی دارد و هوش و کنجکاوی فرد را تقویت می کند. بنابراین با نماد سرعت، بویژه سرعت تفکر و تصمیم گیری در ارتباط است و تمرکز حواس را بالا

^{۸۵} محمد جواد قاسم زاده، رنگ کودک زندگی، ص ۱۷.
^{۸۶} همان.

می‌برد چون رنگ زرد، از بقیه رنگ‌ها زودتر دیده می‌شود، بیش‌تر از بقیه برای جلب توجه مورد استفاده قرار می‌گیرد.^{۸۷}

رنگ قهوه‌ای

رنگ قهوه‌ای، رنگ طبیعی است که باعث برانگیخته شدن حس قدرت و اطمینان پذیری می‌شود. قهوه‌ای هم چنین می‌تواند حس غم و انزوا به وجود آورد و حس گرما، محبت، آسایش و امنیت به ذهن می‌آورد. رنگ قهوه‌ای معمولاً بیان‌گر طبیعی بودن، زمینی بودن و متفاوت بودن است اما گاهی می‌تواند نشان‌گر پیچیدگی نیز باشد.^{۸۸}

رنگ نارنجی

رنگ نارنجی، ترکیب زرد و قرمز است و به عنوان یک رنگ انرژی‌زا در نظر گرفته می‌شود. رنگ نارنجی، احساس هیجان، گرما و شور و شوق را به ذهن می‌آورد و معمولاً برای جلب توجه مورد استفاده قرار می‌گیرد. توصیه می‌شود رنگ نارنجی در محیط پیرامون یا لباس کودکان بیش‌فعال این رنگ کمتر استفاده می‌شود. رنگ نارنجی، مخلوطی از قرمز و زرد است و گفته شده شوق را با استعداد ترکیب می‌کند. در ضمن رنگ یادگیری، آزمایش، قضاوت، پذیرش یا رد مطلب هم هست. نارنجی احساسات متلاطم و هیجانی را تسکین می‌دهد و برای رسیدن به آرامش بسیار مؤثر است؛ چرا که قسمت زرد آن، با خنثی کردن انرژی و

^{۸۷} محمد جواد قاسم زاده، رنگ کونک زندگی، ص ۱۷ و ۱۸
^{۸۸} همان.

هیجان رنگرزم، انجام این فرایند را به صورت عقلانی و منطقی تضمین می‌کند
قرار گرفتن در محیط نارنجی، افق دید و فکر را وسیعتر کرده و رنگی انقلابی بشمار می‌رود، چرا که
پشتکار و پروژه‌های رسیدن به گامهای موفقیت آمیز را ترسیم می‌کند
در ستاره‌شناسی، نارنجی با علامت شیر (مرداد) ارتباط خاصی دارد و به تقویت ایده‌آلهای دوستانه و
اجتماعی، خلاقیت و خودشکوفایی کمک می‌کند.^{۸۹}

رنگ صورتی

رنگ صورتی، در واقع همان رنگ قرمز کم رنگ است و معمولا نشان گر عشق است.
رنگ صورتی اثر بخشی دارد. در ورزشگاه‌ها معمولا رختکن تیم حریف را به رنگ صورتی نقاشی می‌کنند
تا یازیکنان آن‌ها کم انرژی و منفعل شوند.
با وجودی که اثر آرامش بخشی رنگ صورتی مشخص شده است ولی پژوهشگران دریافته‌اند که این اثر
تنها در خلال مواجهه‌ی اولیه به وجود می‌آید. بیشتر کودکان دختر به دلیل کاراکترهای شخصیتی به این
رنگ علاقه دارند.^{۹۰}
از نظر علم روان‌شناسی ترکیب بعضی از رنگ‌ها نیز ویژگی و خاصیت درمانی دیگری دارند که ممکن است
روان و شخصیت انسان را تحت تاثیر خود قرار دهند که در مبحث ذیل بدان‌ها اشاره می‌شود.

رنگ‌های قدرتمند

^{۸۹} محمد جواد قاسم زاده، رنگ کودک زندگی، ص ۱۹
^{۹۰} محمد جواد، قاسم زاده، رنگ کودک زندگی، ص ۱۹.

این گروه مقتدر و قوی از رنگ های زیادی تشکیل می شود، ولی قوی ترین ترکیب ، با استفاده از یک طیف تک سمبولیک^{۹۱} و ترکیب آن با سیاهی ایجاد می شود. سیاه با قرمز مایل به زرد، که رنگی کاملا کلیسایی و قدرتمند است، سیاه با ارغوانی شاهواریا آبی سلطنتی، سیاه با زرد، رنگ های ترکیبی خیره کننده ای هستند که نماد حیوانات درنده و حشرات گزنده هستند

ترکیبات دیگر انواع سیاه است که نشانگر اقتدارند و طوسی زغالی سنگی یا آبی پر رنگ به علاوه دو رنگ قدرتمند دیگر از خانواده سبز که یکی رنگ پول و دیگری رنگی نظامی است، و هم چنین از مشتقات و تلفیق سایر رنگ ها می توان رنگ های برازنده ، زیبا ، باسلیقه و رنگ های ستبر و نیرومند و رنگ های ظریف و ملایم و رنگ های بازیگوش و رنگ های انرژی، پرجنب و جوش ، و سستی و کلاسیک و خیال انگیز ، خنک، سرد، گرم و داغ، خوشمزه و شیرین، تند و ترش را می توان برشمرد که هر کدام این موارد نام برده دارای خاصیت و ویژگی خاصی بوده که خالی از تأثیر بر زندگی و شخصیت انسان نمی باشند^{۹۲}.

به عقیده روانشناسان، اگرچه مجموعه رنگ های مورد علاقه ی یک نفر که معمولا در پوشش ظاهری، دکوراسیون و سایر جوانب زندگی او مشهود است ، تا حدودی بیانگر ویژگی های شخصیتی فرد است، اما این ارزیابی با توسط روانشناس و در مراحل مختلف انجام شود چون معمولا افراد در شرایط روحی خاص ، انتخاب های مختلفی دارند؛ بیشتر روانشناسان متعقدند افرادی که تمایل بیشتری به استفاده از رنگ های گرم دارند، معمولا از میل و هیجان و عواطف گرم تری برخوردارند و برون گرا ترند و انهایی هم که به رنگ های زرد تمایل بیشتری دارند، درون گرا تر هستند و بیشتر میل به سکون و آرامش دارند^{۹۳}

رنگ های نرم، دلپذیر، نرم

^{۹۱} نمادین/ چیزی که دارای ارزش و کارایی خاص خود نیست و نشانه و مظهر چیز دیگری است.
^{۹۲} لئانز بیس آیزمن، روانشناسی کاربردی رنگ ها(بننون)، روح الله زمزمه، تهران، بیهق کتاب، (۱۳۹۱)، ص ۷۴-۱۰۰.
^{۹۳} محمد جواد قاسم زاده، رنگ کودک زندگی، ص ۸۷.

این گروه رنگ‌هایی، رام، آرام، مشتاق و مهربان هستند که ببیننده را برای لمس خود وسوسه می‌کند، این رنگ‌ها در «تونالیت»^{۹۴} های روشن تا متوسط به بهترین حالت خود می‌رسند و از کتراست‌های که باعث به وجود (رنگ‌های) تاریک و روشن می‌شوند نیز جلوگیری می‌کنند.

در این ترکیبات یک مجموعه از تونالیت‌های خنک وجود دارد ولی آنها بیشتر به سمت رنگ‌های گرم گرایش دارند چون تم برتر همواره به سوی نرمی آرام بخش و گرما گرایش دارد.^{۹۵}

رنگ‌های صامت، گنگ، خفه

این مجموعه از رنگ‌ها در حس‌های بسیار شبیه رنگ‌های گروه قبل (نرم و مهربان) هستند. با این تفاوت که تونالیت‌های صامت، تلفیقی از رنگ‌های گرم و سرد هستند و بیشتر دارای تونالیت‌های متوسطی مانند خاکستری گرفته (مانند رنگ خاکستری آسمان در هنگام سحر)، طبیعتی مبهم هستند. اگر چه آنها شدت را به نمایش می‌گذارند، ولی هنوز پیچیدگی طبیعی خود را حفظ نموده و در کنار ترکیبات خنثی و مشارکت‌پذیری چون خاکستری‌ها و خاکستری‌های مایل به قهوه‌ای، جلوه بسیار زیبایی را ترسیم می‌کند.^{۹۶}

رنگ‌های وسوسه انگیز

این رنگ‌های وسوسه‌کننده که هر طبعی را تحریک می‌کند از قرمز تند، ارغوانی تند، نارنجی شاداب و صورتی تکان‌دهنده و سایه‌های عسلی خردلی تشکیل می‌شود که برای افزایش حس نمایشی خود، ممکن

^{۹۴} روشی که در آن رنگ‌ها تاریک‌تر و یا روشن‌تر می‌شوند.
^{۹۵} . لئاتریس آیزمن، روانشناسی کاربرد رنگ‌ها (بننون)، ص ۷۴-۱۰۰.
^{۹۶} . لئاتریس آیزمن، روانشناسی کاربرد رنگ‌ها (بننون)، ص ۷۴-۱۰۰.

است با یک پرده سیاه مطلق در یک جا ظاهر شوند. این مجموعه گروه رنگی، رنگ های متوسط یا کم رنگ نیستند، آنها باید تیره یا روشن یا تونالیتة متوسط قوی باشند. پیام شهوانی و محرک این رنگ ها کاملا واضح است: اگر می توانید در مقابل من مقاومت کنید.^{۹۷}

رنگ های هوس انگیز

این ترکیبات رنگی اغلب باعث ایجاد شگفتی می شوند ولی به اندازه رنگ های روشن، خود نماد هستند. این ترکیبات، فریبنده بوده و در این حال کاربرد رنگ در آنها قابل پیش بینی نیست.^{۹۸}

رنگ های معنوی، روحانی

این مجموعه اساسا از ارغوانی مبهم، آبی متفکرانه و بنفش مایل به ارغوانی سیر تاریک، خاکستری شیح مانند و سفید روشن تشکیل می شوند. این ترکیبات، مهیج فکر و ترکیباتی مرموز هستند که آدمی را به سوی آسمان ها دردیایی دیگر می برد و قلمرو ناشناخته ای در آن سوی جهان خاکی به روی دیدگانمان می گشایند و حسی فرا واقعی در انسان ایجاد می کند.^{۹۹}

در این مبحث به رنگ های ترکیبی و تلفیقی اشاره شده است، در این نوع از رنگ ها نیز ویژگی ها و اثراتی نهفته است که بر گرفته از رنگ های اصلی شان می باشد، یعنی رنگ های ترکیبی گرم اثر رنگ های اصلی گرم را دارند و رنگ های ترکیبی سرد اثرات رنگ های اصلی سرد را دارند.

^{۹۷} . لئاتریس آیزمن، روانشناسی کاربرد رنگ ها (بنفون)، ص ۷۴-۱۰۰.

^{۹۸} . همان.

^{۹۹} . همان.

علم قران و علم روانشناسی بر تأثیر رنگ ها بر روان و شخصیت انسان اتفاق نظر دارند، چنان که در قران کریم به طور کلی به پنج رنگ اصلی و ویژگی ها و تأثیرات آن ها اشاره شده است و حال این که در علم روانشناسی علاوه بر پنج رنگ اصلی به رنگ های ترکیبی دیگری که از همین رنگ های اصلی به دست آمده و به ویژگی ها و تأثیرات آن ها نیز اشاره شده است. همان طور که در قران و روایات استفاده ی بعضی رنگ ها نهی و یا سفارش شده است امروزه علم روانشناسی با تکیه بر متون دینی تأثیرات مثبت و منفی رنگ ها و آسیب هایی که ناشی از استفاده از این رنگ ها ممکن است برای انسان ایجاد شود را نیز کشف کرده و در اختیار بشر قرار داده است.

لذا در این فصل به برخی تفاوت و شباهت رنگ ها از نظر قران و روانشناسی اشاره خواهد شد. جهان هستی با همه شگفتی هایش پیش روی ماست. خالق زیبا آفرین و حکیم اجزاء عالم را در اشکال و

اندازه های مختلف آفرید و با رنگهای گوناگون و جذاب بیاراسته، تا بشر با جهان و پدیده های آن ارتباطی عمیق و سرشار از احساس برقرار کند در درک و فهم اسرار آن توفیق یابد و آسانتر به اهدافش دست یابد. آیات وحی و کلمات پیشوایان دین بر نقش رنگها و گوناگونیشان در خلقت جهان به گونه مستقیم و غیرمستقیم توجه داده اند. کشف این ارتباطات و دلالت رنگها بر مفاهیم در زندگی معنوی و مادی بشر نقش به سزایی خواهد داشت.

گفتار اول: شباهت و تفاوت رنگ ها در قرآن و علم روانشناسی

شباهت ها :

در ژرفای اسرار قرآنی، می توان از رموز رنگها و هر آنچه سبز و زرد، سیاه و سرخ و کبود در دل دارند و با ما گفتگو می کنند، نام برد.

علم روانشناسی امروزه ثابت کرده است که هر کدام از رنگها نشانه یا درمان هستند و می توانند در ایجاد جاذبه و دافعه، توازن و تعادل بین ذرات عالم موثر باشند. حتی گاهی همین رنگها راز دل خلایق را رو می کنند، به گونه ای که علاقه هر شخص به رنگی خاص حکایت از شخصیت درونی و ذوق او دارد. پس انسان را بر آن می دارد که تا از دیدن این همه نظم در خلق موجودات، فتنبارک بر زبان جاری کند. گفته شده است که رنگهای روشن، شادی آفرین و رنگهای تیره غم انگیز هستند.

رنگ آبی :

خداوند متعال فرمود: «فالق الاصبح و جعل الليل سكتا»^{۱۰۰}؛ خداست شکافنده پرده صبحگاهان، و او شب را برای آسایش خلق قرار داد.

رنگ شناسان معتقدند: رنگ آبی تیره (رنگ شب)، ساختار آرامش و سکوت کامل دارد و تاثیر آرام بخشی در سیستم اعصاب بر جای می گذارد و فشار خون، نبض و تنفس را می کاهشد و در عین حال بدن تجدید قوا می یابد (روانشناسی رنگها)، از این رو بعید نیست که یکی از دلایل تأکید اسلام برای تهجد و شب زنده داری نیز همین باشد. چرا که انسان در لباس شب از آرامشی بهره مند می شود که حتی اثر آن به معاش روز هم کشیده می شود. در اصل این رنگ یک رنگ مقدسی است که در بین مردم محترم شمرده می شود. گنبدها و مناره های آبی به مانند پلی بین زمین و آسمان محسوب می شوند.^{۱۰۱}

^{۱۰۰}سوره انعام، آیه ۹۶.

^{۱۰۱}مهدی علی اکبر زاده، رنگ و تربیت، تهران، میثا، ۱۳۹۷، ص ۶۲.

رنگ زرد:

در سوره مبارکه بقره آیه ۶۹ اشاره به درخواست قوم موسی شده است که:
«قالوا ادعنا ربك يبين لنا ما لونها. قال: انه يقول انها بقره صفراء فاقع لونها تسر الناظرين»؛ گفتند از پروردگارت بخواه که رنگ گاو[که باید ذبح شود] را مشخص کند. خداوند فرمود: گاوی که به رنگ زرد خالص است به طوری که بینندگان را شادمانی و سرور می بخشد.
و اما در روانشناسی نیز رنگها رنگ زرد نشاط آور و چشمگیر عنوان شده است و اثر آن به صورت روشنی و شادمانی و درخشانی ظاهر می شود(همان). رنگها در بسترهای مختلف معانی متفاوتی دارند، همچنان که در جای دیگری از قرآن کریم شراره های آتش به شتران زرد مو تشبیه شده اند، تا این زردی شدت و حدت شراره های آتش را به تصویر کشد، و بر روان آدمی اثر گذارد.

رنگ سبز:

خداوند در می فرماید:
«... يلبسون ثياباً خضراً من سندس و استبرق...»^{۱۰۲}؛ و لباسهای سبز از حریر و دیا می پوشند.
پس بی دلیل نیست که در دایره المعارف تشیع آمده است:
سبز، شعار حیات و زندگی است و اهل بهشت، پیوسته زنده اند
بعلاوه، این رنگ نمایانگر عزم، پایداری و مقاومت در برابر تغییرات نیز می باشد.
مصدق این صبر و پایداری را در درختان سبز می بینیم. و همچنین، امروزه دانشمندان رنگ سبز را برای درمان بیماریهای عصبی و اختلالات روانی بکار می برند و آن را خنک کننده، تعدیل کننده نور خورشید، مسکن و هیپنوتیک توصیف کرده اند. رنگ سبز در سیستم عصبی، برای بی خوابیها و خستگیها موثر است. فشار خون را کم می کند و مویرگها را منبسط می سازد.^{۱۰۳}

رنگ های سفید، سیاه و قرمز:

«... و من الجبال جدد بيض و حمر مختلف الوانها و غرايب سود...»^{۱۰۴}؛ و از کوهها نیز راههایی را خلق کرد؛ سفید و سرخ و به رنگهای مختلف و به رنگ کاملاً سیاه.

^{۱۰۲} بهاء الدین خرمشاهی، دایره المعارف تشیع، بی جا، حکمت، ۱۳۹۴، ج ۹، ص ۵۷.

^{۱۰۳} بهاء الدین خرمشاهی، دایره المعارف تشیع، ص ۲۷.

^{۱۰۴} سوره فاطر، آیه ۲۷.

طبق این آیه، کوهها به رنگ سفید خالص نیستند؛ چنانچه در علم روانشناسی رنگها آمده است که: رنگ سفید کامل، حتی در مدت کم، قدرت دید را (به علت خستگی اعصاب و عضلات چشم) تغییر داده و دچار حوادث حاد و مرمی می کند، که در صورت مداومت ممکن است تا مرحله ایجاد کوری پیش رود، مانند تماس طولانی با برف، یا منبع نور شدید طبیعی یا مصنوعی.^{۱۰۵} و در ادامه این آیه می فرماید:

«ومن الناس و الدواب و الانعام مختلف الوانه كذلك انما يخشى الله من عباده العلماء ان الله عزيز غفور»^{۱۰۶}؛ و همچنین آدمیان و جانوران و چارپایان را به رنگهای مختلف آفریدیم، و از جمله بندگان خدا، تنها دانایان از او بیم دارند و خدا نیرومند و آمرزگار است.

بدین معنا که بعضی از حیوانات و انسانها نیز مثل کوهها و میوه ها دارای رنگهای مختلف هستند، بعضی سفید، بعضی سرخ و بعضی سیاهند و مختصر در این سه رنگ هم نیستند.^{۱۰۷}

«... لتعارفوا...»^{۱۰۸}؛ صرفاً به خاطر این که با این اختلاف رنگ و... مردم یکدیگر را بهتر بشناسند.

در آیاتی از قرآن کریم تضاد بین رنگها به عنوان نشانه قرار گرفته است:

«... واكلوا واشربوا حتى يتبين لكم الابيض من الخيط الاسود من الفجر...»^{۱۰۹}؛

این آیه حکایت از این دارد که خط سفید و سیاه مرزی و مشخص است که می تواند نشانه آشکاری از فجر برای بندگان باشد. حتی در آیاتی، سیاهی و سپیدی چهره انسانها در قیامت هم علامت است:

«يوم تبيض وجوه وتسود وجوه فاما الذين اسودت وجوههم اكفرتم بعد ايمانكم فذوقوا العذاب بما كنتم تكفرون و اما الذين ابيضت وجوههم ففي رحمة الله هم فيها خالدون»^{۱۱۰}؛ روزی بیاید که گروهی روسفید و گروهی روسیاهند. اما سیه رویان را نکوهش می کنند، که چرا بعد از ایمان آوردن باز کافر شدید. پس اکنون بچشید عذاب خدا را. اما روسفیدان در بهشت که محل رحمت خداست در آیند و در آن همیشه متنعّم می باشند.

علامه طباطبایی (رحمه الله علیه) در تفسیر المیزان در ذیل این آیه می فرماید:

چون مقام، مقام کفر و ناسپاسی در برابر نعمتهای الهی است و کفران نعمت هم خیانتی است که موجب انفعال و خجالت صاحبش می شود. لذا خدای متعال در ذکر عذاب آخرتی اینگونه افراد آن را که با خجالت

^{۱۰۵} احمدصبور اردوبادی، آیین بهزیستی، فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۸، سوم، ص ۷۵.

^{۱۰۶} سوره فاطر، آیه ۲۸

^{۱۰۷} علامه طباطبایی، تفسیر المیزان، موسوی همدانی، بنیاد علمی فکری طباطبایی، ج ۱۷، ص ۶۵.

^{۱۰۸} سوره حجر، آیه ۱۳.

^{۱۰۹} سوره بقره، آیه ۱۸۷.

^{۱۱۰} سوره آل عمران، آیت ۱۰۶-۱۰۷.

و انفعال مناسب می باشد، یادآوری نموده است، یعنی از سیاه شدن چهره گناهکاران نام برده است - که در دنیا هم سیاه شدن چهره را کنایه از همین خجالت می دانند - .
همچنین در طرف مقابل که ثواب شاکرین را ذکر می فرماید موضوع سفید شدن چهره را تذکر می دهد که آن هم مناسب یا مقام شاکران است، همانطور که در دنیا نیز سفیدی چهره را کنایه از خوشنودی و راضی بودن می دانند.^{۱۱۱}

به همین دلیل در دعایی که از امیرالمؤمنین (علیه السلام) هنگام وضو گرفتن وارد شده است،
«اللهم بیض وجهی یوم تسود فیہ الوجوه و لا تسود وجهی یوم تبیض فیہ الوجوه».

که نشانه از همان بهجت و سرور و خوف و خجالت است. سفید، روشن ترین رنگها و نمادی از شادی و نشانه ای از صلح و صفا و تسلیم، و کنایه از پاکی و بی آلایشی و فضیلت و بزرگواری است، و سیاه، تیره ترین رنگها در مقابل سفید، و نشانه هیبت و وقار، و شعار حزن و غم می باشد^{۱۱۲}. همچنان که در دعای ۴۹ صحیفه سجادیه آمده است:

اللهم فانی اتقرب الیک بالمحمدیه الرفیعہ و العلویہ البیضاء و اتوجه الیک بهما ان تعیذنی من شر کذا و کذا...

همانا به واسطه مقام رفیع پیامبرت و مقام سفید و نورانی علی(علیه السلام) به سوی تو نزدیکی می جویم و به واسطه آن دو بزرگوار به تو توجه می کنم؛ اینکه مرا پناه دهی از شریذها و...
تعبیر به ولایت یا درجه والای حضرت امیرالمؤمنین، علی(علیه السلام) کنایه از فضیلت و بزرگواری اوست. روزهای ۱۵ و ۱۴ و ۱۳ در هر ماه را ایام الایض نامند؛ چون ماه در این شبها از اول تا آخر شب، طالع است
۱۱۳

این ویژگی برای رنگ سفید به این دلیل مطرح می گردد که اشیاء سفید در محیط به خصوص در تاریکی، حکم منبع نوری را دارند که اطراف خود را روشن می کنند.^{۱۱۴}

"استحباب پوشیدن لباس سفید در نماز" و همچنین "پوشیدن لباس سفید احرام در مراسم حج"، شاید به همین دلیل باشد و از طرف دیگر امروزه ثابت شده است که رنگ سفید کفن، از شدت نفرت و کراهت و حساسیت روحی زندگان نسبت به اجساد مرده و بی جان، می کاهد، و اثرات مطلوبی در روح میت دارد.^{۱۱۵}

^{۱۱۱} علامه طباطبائی، تفسیر المیزان، ج ۳، ص ۶۱۰.

^{۱۱۲} دایره المعارف تشیع، بهاء الدین خرشاهی، ج ۹، ص ۱۹۳-۴۵۱.

^{۱۱۳} شیخ عباس قمی، سفینه البحار، علی اکبر الهی خراسانی، آستان قدس رضوی، ج ۱، ص ۱۴۱۶، ج ۱، ص ۱۱۶.

^{۱۱۴} احمد صبیور اردوبادی، آیین بهزیستی اسلام، ج ۲، ص ۸۸.

^{۱۱۵} همان، ص ۱۵۵-۱۵۶.

بنابراین، این رنگ، سمبل خلوص، عفت، پارسایی، عصمت، بی گناهی و حقیقت و مهمتر از همه صلح و پایان جنگ می باشد.^{۱۱۶}

و اما از جمله آیاتی که به رنگ سیاه پرداخته است، که خداوند می فرماید:
«واذا بشر احدهم بالانثى ظل وجهه مسوداً و هو كظيم^{۱۱۷}؛ هنگامی که به یکی از آنها خبر دختر زادن همسرش را می دهند از خشم چهره اش سیاه می شود.

و در مورد افرادی که مرتباً مرتکب گناه می شوند، می فرماید:

«...كانما اغشيت وجوههم قطعاً من الليل مظلماً...^{۱۱۸}؛ گویی صورت آنها را پاره های تاریک شب پوشانیده است.

و همچنین از آنجایی که وضع گیاهان خشک و مرده بازگو کننده فنای دنیاست، با رنگ سبز سیر متمایل به سیاهی مطرح می شود.

«فجعلله غناء احوى»؛ (اعلی: آیه ۵) سپس خداوند آن را خشک و سیاه قرار داد.^{۱۱۹}

در این رابطه امام علی (علیه السلام) می فرماید:

ما من عبد الا و فى قلبه نكته بيضاء فاذا ذنباً خرج فى النكته سوداء، فان تاب ذهب ذلك السواد و ان تمالى

فى الذنوب زاد ذلك السواد حتى يغطي البياض فان غطى البياض لم يرجع صاحبه الى خير ابداً.^{۱۲۰}

هر بنده ای، در دلش نقطه سفیدی است که چون گناهی کند، خال سیاهی در آن پیدا شود. سپس اگر توبه

کند، آن سیاهی برود و اگر به گناه ادامه دهد، به آن سیاهی اضافه شود، و تا جایی که روی سفیدی را

پوشاند، و وقتی سفیدی پوشیده شد، دیگر هرگز صاحب آن دل، به سمت خیر نمی رود.

البته رنگ سیاه، دارای اثرات مثبتی نیز می باشد، که حتی ضروری و لازم به نظر می رسد. از آنجا که این

رنگ تحریکات روحی را تخفیف می دهد و رنگی صامت و غیر محرک است، لذا نه تنها وسیله توجه

دیگران نمی شود، بلکه کمک به انصراف و عدم توجه نیز می کند.^{۱۲۱}

استفاده از حجاب در بانوان در واقع از این اصل تبعیت می کند که باعث عدم توجه جنس مخالف می

گردد.^{۱۲۲}

^{۱۱۶} مهدی علی اکبر زاده، رنگ و تربیت، تهران، میثا، ۱۳۹۷، ص ۸۷.

^{۱۱۷} سوره نحل، آیه ۵۷.

^{۱۱۸} سوره یونس، آیه ۲۷.

^{۱۱۹} ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۲۶، ص ۳۸۷.

^{۱۲۰} محمد بن یعقوب کلینی، اصول کافی، محمدباقر کمره ای، تهران، المکتبه الإسلام، ج ۳، ص ۳۵۷.

^{۱۲۱} احمد صبور اردوبادی، آیین بهرستی، ج ۲، ص ۱۴۶.

^{۱۲۲} مهدی علی اکبر زاده، رنگ و تربیت، ص ۷۹.

همچنین انتخاب فطری سیاه پوشی در مقام عزا، در حقیقت سمبل فقدان شوق و ذوق بوده و شخص با اختیار کسوت سیاه، در حقیقت عملاً می‌خواهد به دیگران اعلام کند که آمادگی برقراری روابط گرم اجتماعی و یا دوستی تحت این شرایط را ندارد.^{۱۳۳}

همگانی جهت سیاه پوشی، در سوگ ائمه اطهار و اولیای الهی از طرف مسلمانان، می‌تواند در زنده نگه داشتن خاطره فجایع دشمنان اسلام و ظلم و ستم جباران و ستمگران، و رسوا ساختن آنها از یک طرف، و احیاء یاد بود فداکاری‌ها و از خودگذشتگی‌های بزرگان از طرف دیگر، منشا اثر واقع شود. البته این سیاه پوشی به قصد و نیت تعظیم شعائر الهی است که اثر و ارزش حقیقی پیدا می‌کند.^{۱۳۴}

پس رنگ سیاه به خاطر فقدان بازتاب نور همیشه و در همه جا آثار شوم و نامطلوب در زمینه روحی انسان برجا نمی‌گذارد؛ بلکه در مواردی (مثلاً در عالم هنر)، همانقدر ارزش و اثر پیدا می‌کند، که سکوت در لا به لای اصوات و الحان موسیقیدر مورد مذمت رنگ سیاه روایات معتبری وارد شده است، از آن جمله فرمایش امام صادق (علیه السلام) است:

كان رسول الله (صلى الله عليه و آله) يكره السوداء الا في ثلاثة: العمامه و الخفّ و الكساء.^{۱۳۵}

رسول خدا در پوشیدن چیزی به رنگ سیاه اکراه داشت، مگر سه چیز: عمامه، کفش، عبا. و در مورد مدح رنگ سیاه، وارد شده است که:

قال رسول الله (صلى الله عليه و آله): احب خضابكم الى الله الحالك.^{۱۳۶}

خداوند رنگ سیاه را برای خضاب بیشتر دوست می‌دارد.

و یا در وراثتی به نقل از امام صادق (علیه السلام) آمده است:

ان رجلا دخل على رسول الله ... و قد خضب بالسواد فضحك اليه فقال هذا احسن من ذاك و ذاك. مردی در حالی که ریشهایش را به رنگ زرد، و برای بار دوم به رنگ قرمز حنا، و برای بار سوم به رنگ سیاه خضاب کرده بود، نزد رسول خدا آمد، و ایشان کار او را پسندیدند، و بار سوم به او خندیدند و گفتند: این رنگ برای خضاب از دو رنگ قبل بهتر است.^{۱۳۷}

در میان کلماتی که در سوره مبارکه فاطر آیه ۲۷ آمده است، کلمه حمر به معنای رنگ قرمز دیده می‌شود:

^{۱۳۳} احمد صبوری اردوبادی، آیین بهزیستی اسلام، ج ۲، ص ۱۴۱.

^{۱۳۴} همان، ص ۱۴۹.

^{۱۳۵} محمدحسین طباطبایی، سنن النبی، حسین استادولوی، تهران، پیام آزادی، ۱۳۸۱، ص ۱۳۰-۱۳۱.

^{۱۳۶} محمد باقر بن محمد بن تقی مجلسی، بحار الانوار، محمد باقر محمودی، بیروت-لبنان، دار الکتب الإسلامیة، ج ۷۶، ص ۹۸.

^{۱۳۷} علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۷۶، ص ۹۹.

«و من الجبال جدد بیض و حمر مختلف الوانها و غرابیب سواد»؛ و از کوهها نیز راههایی به رنگ سفید و سرخ و رنگهای مختلف و همچنین کاملاً سیاه خلق کرد. زیرا در ترکیبات شیمیایی عناصر تشکیل دهنده کوهها و سنگها رنگهای مختلف مانند سیاه، سفید، خاکستری، آبی، بنفش و حتی قرمز وجود دارد. آزمایشاتی که بر روی افراد متفاوت انجام داده اند و آنها را وادار به تفکر به رنگ قرمز سیر کرده اند، نشان داده است این رنگ، سیستم عصبی را تحریک می کند؛ یعنی فشار خون را بالا می برد و تنفس و ضربان قلب را سریع تر میکند. لذا رنگ قرمز از لحاظ تأثیری که بر سیستم اعصاب دارد یک عامل محرک به شمار می آید و معنای فیزیولوژیک آن، داشتن آرزوهای بسیار، شور و شوق زندگی و تهور و قدرت اراده است.^{۱۲۸}

کاربردی که از رنگ قرمز در روایات شده است، کما بیش با این معنا سازگار است، مانند: «الموت الحمر»^{۱۲۹} به معنای «مرگ سرخ» که همان کشتار و خونریزی و مرگ سخت و خونین است. یا «یوما احمر»^{۱۳۰} به معنای «روز سرخ» که همان روز قتل و غارت و انواع سختی ها است، و «یا احمر الباس»^{۱۳۱}، که کنایه از سخت شدن کارزار جنگ است. در فرهنگ ملت و عرف ما نیز رنگ سرخ نشانه شهادت و خون دادن در راه حق است. البته قرمز در روایات به معانی دیگر هم به کارفته است. مانند: «حمر النعم»^{۱۳۲} به معنای گشتران سرخ مو که منظور، بهترین چارپا و زیور دنیاست و یا «کبریت احمر»^{۱۳۳} به معنای کبریت روشن و سرخ، که منظور اکسیر کمیابی است که کیمیاگران در پی آن هستند.

در هر صورت آنچه از سنت رسول خدا در این زمینه به ما رسیده کراهت ایشان در استفاده از رنگ قرمز برای لباس بوده است، مگر در اعیاد و در روز جمعه و برای جشن و شادمانی که علت آن را می توان در تأثیر این رنگ بر روان آدمی جستجو کرد.^{۱۳۴} و استفاده ایشان در زمینه هایی خاص از این رنگ به همان معنا بر می گردد. مانند اینکه در کافی از امام صادق (علیه السلام) نقل شده است:

^{۱۲۸} . لوشر، روان شناسی رنگ ها، ویدا آبی زاده، تهران، خوشه، ۱۳۷۸، ص ۲۱.
^{۱۲۹} . محمد بن حسین، شریف الرضی، نهج البلاغه، محمد دشتی، قم، مشهور، ۱۳۷۹، خطبه ۱۰۱.
^{۱۳۰} همان، خطبه ۷۱.
^{۱۳۱} . همان، نامه ۹.
^{۱۳۲} . محمد حسین طباطبایی، سنن النبی، ص ۱۳۳.
^{۱۳۳} . همان ص ۱۳۵.
^{۱۳۴} . محمد حسین طباطبایی، سنن النبی، ص ۱۳۷.

كان في منزل رسول الله (صلى الله عليه و آله) زوج حمام احمر.^{۱۳۵}

در خانه رسول خدا یک جفت کبوتر قرمز رنگ بود، و ایشان از آنها نگهداری می کردند. زیرا در روایت دیگری از امام صادق (علیه السلام) در کتاب مکارم الاخلاق آمده است که: ليس من بيت نبي الا و فيه حمام، لان سفهاء الجن يعيثون في البيت، فاذا كان فيه حمام عبثوا بالحمام و تركوا الناس.^{۱۳۶}

درخانه همه انبیا، کبوتر نگهداری می شده است؛ زیرا سفیهان جن، همواره با کودکان خانه بازی می کنند و آنان را به خود سرگرم می کنند، و اگر کبوتر در آن خانه باشد، جنیان با کبوتران مشغول می شوند و دیگران را رها می کنند.

حال این سؤال پیش می آید که چرا کبوتران قرمز؟ شاید بشود اینگونه گفت که اگر کبوتران قرمز رنگ باشند، به دلیل جاذبیت و محرک بودن این رنگ موثر واقع شوند و جلب توجه بیشتری کنند.

رنگ کبود:

رنگ ازرق یا کبود، یکی دیگر از رنگ هایی است که در قرآن کریم از آن یاد شده است. این رنگ منفوترین رنگ ها در نزد عرب محسوب می شود. مخصوصاً اگر رنگ چشم کبود باشد؛ زیرا اعراب به دشمن خود می گویند: "ازرق العين" یعنی "چشم کبود". در تفسیر المیزان علامه طباطبایی (رحمه الله علیه) در ذیل آیه ۱۰۲ سوره طه آمده است که:

«يوم ينفخ في الصور و نحشر المجرمين يومئذ زرقاً!» روزی که در صور دمیده می شود و گناهکاران را در آن روز با چشم کبود محشور می کنیم. مراد به ازرق، محشور شدن مجرمین و گناهکاران به صورت کور در قیامت است؛ زیرا وقتی چشم بینایش را از دست می دهد کبود می شود.^{۱۳۷} پس کبودی چشم علامتی برای گناهکاران است. البته ممکن است از شدت تشنگی نیز چشم و یا بدن کبود شود، هم چنان که در کتاب العرب این نکته ذکر شده است.

^{۱۳۵} همان، ص ۱۳۸-۱۴۲.

^{۱۳۶} همان.

^{۱۳۷} علامه طباطبایی، المیزان، ج ۱۴.

در بیانات ارزنده ای امام صادق (علیه السلام) به مفضل، به معنای مثبتی از این رنگ اشاره شده است، و ایشان اینگونه فرموده اند:

فکر فی لون السماء و ما فیہ الصواب التدبیر، فان هذا اللون اشد الالوان موافقه للبصر و تقویه حتی ان من صفات الاطباء لمن اصابه شیاً اضر ببصره ادمان النرّ الی الخضره و ما قرب منها الی السواد و قد وصف الحدّاق منهم لمن کل بصره الاطلاع فی اجانه خضراء مملوه ماءً فانظر کیف جعل الله جل و تعالی ادیم السماء بهذا اللون الاخضر الی لیمسک الابصار المنقلبه علیه فلا ینکا فیها بطول مباشرتها له...^{۱۳۸}

در رنگ آسمان خوب فکر کن؛ که موافق ترین رنگهاست برای تقویت دیده و نور چشم، تا آنجا که اطبا می گویند: اگر کسی ضعف بینایی داشته باشد باید مرتب و پیوسته در تغار کبود رنگی نگاه کند که پر از آب است. پس فکر کن که چرا خداوند رنگ آسمان را به رنگ سبز مایل به سیاه (کبود) قرار داده است، که مکرر نگاه کردن به آن بر چشمها ضرر نرساند.^{۱۳۹}

اگر چه بحث در زمینه آفرینش شگفت رنگ ها، صاحبان فکر را به سوی صانع متعال می کشاند، و دنیا طلب ان را نیز مدهوش خود می سازد و ارتباط آنان را با عالم بالا قطع می کند، لیک نباید دانست که از تعلق رنگ ها خارج شدن و به رنگی های معنوی دل سپردن خود بهترین نوع رنگ گرفتن است.

تفاوت ها:

در قرآن کریم فقط به پنج رنگ با ویژگی های گرم و سرد اشاره شده است. و برای توضیح بیشتر رنگ ها باید به تفاسیر رجوع کرد، چون در قرآن فقط نام برده است.

ولی در علم روانشناسی به رنگ های بیشتری را مورد بررسی قرار می دهد، و جداگانه هر کدام از رنگ ها را توضیح می دهد، و اینکه آن ها چه تاثیری بر روان انسان می گذارد

^{۱۳۸} علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۳، ص ۱۱۱.
^{۱۳۹} احمدصبور اردوبادی، آیین بهزیستی اسلام، ج ۲، ص ۸۳.

نتیجه گیری:

از مطالعه و جمع آوری مبحث مورد بحث چنین به دست می آید که انسان با توجه به پیرامون اطراف خود و طبیعتی که به دست خالق هستی در رنگ ها و شکل های مختلف آراسته شده است، همه ی آن ها مؤید این است که جهان هستی متناسب با روح و روان آدمی خلق شده است. و هر انسانی با بهره گیری از این رنگ های پیرامون خود می تواند با آرامش و در سلامت روحی و جسمی زندگی کند. همچنین آن چه در روانشناسی رنگ ها بدست می آید بیگانه از بیان قرآن و روایات نمی باشد، همان طور که در قرآن به بیان رنگ های اصلی و اثر آن ها بر شخصیت و روان آدمی سخن به میان آمده است، علم روانشناسی نیز علاوه بر بررسی رنگ های اصلی با توجه به به پیشرفت علوم امروزی به تاثیر رنگ های ترکیبی و مشتقات آن ها نیز پرداخته و با آسیب شناسی استفاده نادرست از رنگ ها بر شخصیت و روان آدمی نیز سخن گفته و در صدد درمان برخی از بیماری های روانی از طریق کاربردی کردن و درست استفاده کردن از آن ها را در اختیار بشر امروزی قرار داده است.

منابع و مأخذ

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

- ۱- آیزمن، لئاتریس، روانشناسی کاربرد رنگ ها(بتون)، روح الله زمزمه، تهران، بیهق کتاب، ۱۳۹۱.
- ۲- ابن منظور، محمد بن مکرم لسان العرب، بیروت، دارصادر، چاپ سوم، ۱۴۱۴
- ۳- ابوظالبی، الهه، «بررسی مفاهیم نمادین رنگ ها، اداره کل پژوهش های سیمما، صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، تهران، ۱۳۸۲
- ۴- احمدی، بابک، حقیقت و زیبایی (در سهای فلسفه هنر)، تهران، سعدی، چاپ هشتم، ۱۳۸۳
- ۵- اردوبادی، احمدصبور، آیین بهزیستی، فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۸.
- ۶- ایتن، یوهانس، عناصر رنگایتن، ترجمه بهروز الهدوست، تهران، عفاف، چاپ سوم، ۱۳۷۸
- ۷- باسانو، مری، شفا با کمک موسیقی، آذر عمرانی گرگری، تهران، ارسباران، ۱۳۸۴
- ۸- پارسا، محمد، بنیادهای روانشناسی، تهران، سخن، ۱۳۷۸
- ۹- پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، عبدالرسول پیمانی و محمدامین شریعتی، اصفهان، خاتم الانبیاء، ۱۳۸۶.
- ۱۰- حویزی، عبد علی بن جمعه، تفسیر نورالثقلین، هاشم رسولی، قم، اسماعیلیان، ۱۴۱۵ق.
- ۱۱- خرمشاهی، بهاء الدین، دایره المعارف تشیع، بی جا، حکمت، ۱۳۹۴.
- ۱۲- دانایی، منیره، روان شناسی رنگ ها، ابتکار دانش، چاپ اول، ۱۳۹۰
- ۱۳- راغب اصفهانی حسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، غلام رضا خسروی، قم، نشر نوید اسلام، ۱۳۹۰.
- ۱۴- رستم نژاد/مهدی ونوید، مهدی، اعجاز رنگ ها در قرآن، نشریه قرآن و علم، شماره، ۱۳۸۹
- ۱۵- ساطعی، عشرت، روان شناسی رنگ ها، زنجان، نیکان کتاب، چاپ اول، ۱۳۸۳
- ۱۶- سایت خبرگزاری دانشجویان ایران «ایستا»، استان مرکزی، بی تا.

۱۷-- شوالیه ژان - گبران آلن، فرهنگ نمادها، سودابه فضایی وعلیرضا سیداحمدیان، تهران، جیحون، ۳۷۸،

۱

۱۸- شیخ‌حیوا، هیداک، همنشینی رنگ‌ها (راهنمای خلاقیت در ترکیب رنگ‌ها)، ترجمه شاهرخ فریال دلدشتی،

تهران، کارنگ، ۱۳۷۷

۱۹- صدر، احمد / خرمشاهی، بهاء‌الدین / فانی کامران، فرهنگ و دایرة المعارف، محیی، ۱۳۸۱

۲۰- طباطبایی، محمد حسین، تفسیر المیزان، موسوی همدانی، بنیاد علمی فکری طباطبایی، بی تا

۲۱- طباطبایی، محمد حسین، سنن النبی، حسین استادولی، تهران، پیام آزادی، ۱۳۸۱.

۲۲- طبرسی، ابوعلی فضل بن حسن، ترجمه مجمع البیان، محمد بیستونی، قم، بیان جوان، ۱۳۹۰

۲۳- طریحی، فخرالدین، مجمع البحرین، تهران، کتاب فروشی مرتضوی، چاپ سوم، ۱۳۷۵

۲۴- عرباؤل، منصوره، دنیا یرنگها، مرزپرگهر، سالهشتم، ۱۳۸۸

۲۵- علی اکبر زاده، مهدی، رنگ و تربیت، تهران، میشا، ۱۳۹۷.

۲۶- قاسم زاده، محمد جواد، کودک رنگ انتخاب، قم، شمیم قلم، ۱۳۹۱.

۲۷- قاسمی ریحانه، اسرار رنگ‌ها، قم، دارالعلم، اول، ۱۳۸۹.

۲۸- قمی، شیخ عباس، سفینه البحار، علی اکبر الهی خراسانی، آستان قدس رضوی، چاپ اول، ۱۴۱۶.

۲۹- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، محمدباقر کمره ای، تهران، المکتبه الإسلام، بی تا

۳۰- کوهستانی، کبری، رنگ و تاثیرات آن بر انسان، تهران، غیوری، چاپ اول، ۱۳۸۹

۳۱- لوشر، روان شناسی رنگ‌ها، ویدا آبی زاده، تهران، خوشه، ۱۳۷۸

۳۲- لوشر، ماکس، روانشناسی رنگ‌ها، ترجمه ویدا آبی زاده، تهران، درس، چاپ هفتم، ۱۳۷۳

۳۳- مکارم شیرازی، ناصر، برگزیده تفسیر نمونه، تهران، دار الکتب اسلامی، ۱۳۸۶.

۳۴- مکارم شیرازی ناصر، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۱.

۳۵- مجلسی، محمد باقر بن محمد بن تقی، بحار الانوار، محمد باقر محمودی، بیروت- لبنان، دار الکتب
إسلام، بی تا.

۳۶- مجلسی، محمد باقر بن محمد بن تقی، حلیة المتقین، قم، مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۵.

۳۷- ویتگنشتاین، لودویگ، درباره رنگ ها، ترجمه لیلی گلستان، تهران، مرکز، چاپ دوم، ۱۳۷۹